

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABA
TUTUMLARI İLE MANEVİYAT DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yüstra Nur AYTAR

İstanbul
Ağustos-2023

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK ANABİLİM DALI
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK BİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABA
TUTUMLARI İLE MANEVİYAT DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yüstra Nur AYTAR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ahmet Canan KARAKAŞ

İstanbul

Ağustos-2023

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Doç. Dr. Ahmet Canan KARAKAŞ

Üye

Doç. Dr. Esra TÜRK

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KAYA GÖKTEPE

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ile Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Yüstra Nur AYTAR

ÖN SÖZ

Muhafazakâr bir ailede din ve maneviyat eğitimi almış bir birey olarak psikoloji bilgimin ilerlemesi ile kendime yolculuğumda ortaya çıkan şimdiki din ve maneviyat algımın anne babamın tutumlarını yansıttığını fark ettim. Ayrıca, bu konuda alan yazınındaki boşluğu görmüş olmak, araştırmamın her aşamasında bana yardımcı olan değerli tez danışmanım ile beni bu çalışmayı yapmaya yöneltmiştir.

Bu araştırmayı yapmama vesile kılacak şekilde; öncelikle beni alanla tanıştıran ve alana olan hâkimiyet ve yaklaşımıyla ufkumu açan, alana başlayıp ilerlememde her zaman destek sağlayan sayın hocam Doç. Dr. Ahmet Canan KARAKAŞ'a teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitim sürecimde ders aldığım, dersler dışında da hiçbir konuda desteklerini esirgemeyen kıymetli hocalarıma teşekkürlerimi iletirim. Hocalarımla birlikte gerek birer hoca, gerekse birer dost olarak her anımızı paylaştığımız, birlikte öğrenip ilerlediğimiz bölüm arkadaşlarıma da çok teşekkür ederim.

Zahiri varlık sebebim ve bugünlere kadar yetişmeme vesile olan anne babama çok teşekkür ederim. İlk ve en özel sosyalleşme grubum olan ve gelişimimi her açıdan destekleyen ablalarıma ve kardeşime teşekkür ederim. Kendimi tanıma yolculuğumda ve eğitimimi ilerletme çabamda maddi ve manevi her şekilde destek olan canım eşime ve henüz bedenimdeyken benimle birlikte nice yollar ve dersler kat ederek eğitim sürecimde hep yanımda olan, birlikte büyüdüğümüz ve öğrendiğimiz canımın içi kızıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüstra Nur AY TAR
İstanbul-2023

ÖZET
İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN ANNE BABA
TUTUMLARI İLE MANEVİYAT DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Yüsra Nur AYTAR

Yüksek Lisans, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Canan KARAKAŞ
Ağustos, 2023-79 Sayfa

Bu araştırmanın amacı; algılanan ebeveyn tutumları ile maneviyat düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada amaca uygun olarak nicel araştırma modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın katılımcı grubunu İstanbul ili Kartal ilçesinde eğitim gören 241 kız 149 erkek öğrenci olmak üzere toplam 390 İmam-hatip lisesi öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların algıladıkları anne baba tutumunu ölçmek üzere Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (Dirik; Karancı ve Yorulmaz, 2015), maneviyat düzeylerini ölçmek üzere Maneviyat Ölçeği (Şirin, 2018) ve demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Bu araştırmada verilerin analizi için SPSS 27 Programı kullanılmıştır. İmam-hatip lisesi öğrencilerin algılanan ebeveyn tutumları ve maneviyat düzeyleri arasındaki ilişkilerin belirlenebilmesi amacıyla Korelasyon ve Regresyon analizine bakılmıştır. Bunlarla birlikte, imam-hatip lisesi öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları ve maneviyat düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi için t-testi ve ANOVA analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre imam-hatip lisesi öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile maneviyat düzeyleri ve ölçek alt boyutları arasında pozitif ve negatif yönlerde, düşük ve orta seviyelerde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin cinsiyetlerinin, sınıf düzeylerinin ve gelir durumlarının da algılanan anne baba tutumları ve maneviyat düzeylerine göre farklılaştığı sonuçları elde

edilmiştir. KAET-Ç Ölçeği ve Maneviyat Ölçeği alt boyutlarında cinsiyete ve gelir düzeyine göre farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Anne Baba Tutumları, Maneviyat, Manevi Danışmanlık, Reddedicilik

ABSTRACT
EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN
PARENTAL ATTITUDES AND SPIRITUALITY LEVELS OF
IMAM-HATIP HIGH SCHOOL STUDENTS

Yüsra Nur AYTAR

Master, Spiritual Counseling and Guidance

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet Canan KARAKAŞ

August, 2023-79 Pages

The purpose of this research; it is an examination of the relationship between perceived parental attitudes and spirituality levels. Relational survey model, one of the quantitative research models. The participant group of the study consists of 385 imam-hatip high school students, 241 girls and 149 boys, studying in Kartal district of Istanbul. The Abbreviated Perceived Parental Attitudes Scale (Dirik; Karancı & Yorulmaz, 2015) was applied to measure the perceived parental attitude of the participants, the Spirituality Scale (Şirin, 2018) was used to measure the level of spirituality, and the Personal Information Form developed by the researcher to learn demographic information.

SPSS 27 Program was used for data analysis in this study. Correlation and Regression analysis was used to determine the relationships between the perceived parental attitudes and spirituality levels of Imam-Hatip high school students. In addition, t-test and ANOVA analysis were used to determine whether the perceived parental attitudes and spirituality levels of imam-hatip high school students differ according to demographic variables.

According to the study results, significant relationships were found between the perceived parental attitudes and spirituality levels of imam-hatip high school students. Their spirituality levels and the sub-dimensions of the scale, in positive and negative directions, at low and medium levels. In addition, it was also found that the gender, grade level, and income status of the students differed according to their perceived parental attitudes and spirituality levels. Differences were found in the sub-

dimensions of the KAET-Scale and Spirituality Scale according to gender and incomelevel.

Keywords: Perceived Parental Attitudes, Spirituality, Spiritual Counselling, Rejectionism

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	5
2.1. Anne Baba Tutumları.....	5
2.2. Yaygın Anne Baba Tutumları	6
2.2.1. Demokratik Anne Baba Tutumu	6
2.2.2. Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu	7
2.2.3. Otoriter Anne Baba Tutumu	7
2.2.4. Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumu	8
2.2.5. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu	8
2.2.6. İlgisiz Anne Baba Tutumu.....	8
2.2.7. Tutarsız Anne Baba Tutumu.....	9
2.3. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler	9

2.4. Anne Baba Tutumlarının Bireyin Hayatındaki Etkileri	11
2.5. Maneviyat	12
2.6. Maneviyat Kavramının Temel Unsurları	13
2.7. Psikoloji Biliminde Maneviyat	14
2.8. Bireylerde Manevi Gelişim Süreci	15
2.9. Anne Baba Tutumları ve Maneviyat ile İlgili Yapılan Diğer Araştırmalar	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	19
3.1. Araştırmanın Modeli	19
3.2. Evren ve Örneklem	19
3.3. Veri Toplama Araçları	21
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	21
3.3.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (KAET-Ç)	21
3.3.3. Maneviyat Ölçeği	21
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI	24
4.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	24
4.2. Katılımcıların Demografik Değişkenler Bakımından Anne Baba Tutumları ve Maneviyat Düzeylerinin Belirlenmesi	25
4.3. Katılımcıların Anne Baba Tutumları ile Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişkiler	32
4.4. Regresyon Analizi	36

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	38
5.1. Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Maneviyat Düzeyleri Değişkenleri Arasındaki İlişkilere İlişkin Değerlendirmeler	38
5.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Maneviyat Düzeyleri Değişkenlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Değerlendirmeler	41
5.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Maneviyat Düzeyleri Değişkenlerinin Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Değerlendirmeler	43

5.4. Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Maneviyat Düzeyleri Değişkenlerinin Ailenin Gelir düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Değerlendirmeler.....	43
5.5. Sonuç ve Öneriler	44
KAYNAKÇA	46
EKLER	57
ÖZGEÇMİŞ.....	64

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	20
Tablo 3.2: Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin Basıklık ve Çarpıklık Katsayılarının İncelenmesi	23
Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	24
Tablo 4.2: Cinsiyete Göre Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin Karşılaştırılması	25
Tablo 4.3: Sınıf Düzeyine Göre Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin Karşılaştırılması	27
Tablo 4.4: Ailenin Gelir Düzeyine Göre Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin Karşılaştırılması.....	30
Tablo 4.5: Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği Arasındaki İlişki.....	34
Tablo 4.6: Anne Baba Tutumlarının Maneviyat Düzeyini Yordamasına İlişkin Bulgular.....	36

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AİHL	: Anadolu İmam Hatip Lisesi
Akt.	: Aktaran
ev	: Çeviren
Der	: Derleyen
EMBU-C	: Egna Minnen Barndoms Uppfostran-Child
Haz	: Hazırlayan
KAET-	: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-ocuk Formu
s	: Sayfa
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu
Yay	: Yayınları

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Fizyolojik, ekonomik, toplumsal yönleriyle geliştiren en temel ve ilk kurum olarak kabul edilen aile, aynı zamanda bireyin ruhsal olarak da gelişimini sürdürdüğü önemli bir yapıya sahiptir (Yavuzer, 2021c, s.119). Bu yapı içerisinde ailenin temel tutum ve davranışları aile içerisinde yetişen çocukların kişisel gelişimi ve davranışsal yönelimlerini biçimlendirir ve yönlendirir. Toplumsal, ahlaki ve kültürel normları ilk önce aile içerisinde ve anne babanın tutumları esnekliğinde öğrenen çocukların aynı zamanda dini ve manevi gelişimleri de ebeveyn tutumlarından etkilenir (Baştürk, 2022). Çünkü çocuklar için ilk öğretmen olan anne ve baba aynı zamanda taklit ile öğrenmenin ilk ve en önemli nesnelere dir. Yetişkinlik döneminde ortaya çıkacak kişisel yapının, sosyal ilişkilerin ve manevi-dini yaşantıların şekillendiği erken çocukluk döneminde algılanan ebeveyn tutumları, bireyin ruhsal sağlığını ve kişilik yapısının belirleyicisi ve yönlendiricisi olabilmektedir (Kulaksızoğlu, 1989).

Bu kısımda çalışmaya konu olan problem içeriği, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın varsayımları ve sınırlılıkları açıklanmıştır. Bunlarla birlikte araştırmada kullanılan kavramlara dair tanımlar açıklanmıştır.

1.1. Problem

Toplumsal birimlerin en önemlilerinden biri olarak kabul edilen aile, bireyin sosyal/kültürel gelişiminin bütün basamaklarında yer alarak toplum kültürünü kuşaktan kuşağa aktaran bir yapıya sahiptir. Bireyin çocukluk dönemindeki aile hayatı ve ebeveyn tutumlarının birey üzerindeki belirleyici etkisi yadsınmaz (Dirik, Yorulmaz, & Karancı, 2015, s. 124). Çocuğun hayatında ilk iletişime geçtiği ve ilk ilişkilerini kurduğu kimseler olarak anne ve baba aynı zamanda en yakın, en güvenilir ve en samimi duygusal ilişkilerini de yürüttüğü kişilerdir. Bu iletişim sürecinde anne ve baba kendi tecrübe, deneyim ve inançları doğrultusunda çocuğun biçimlenmesini ve tutum ve davranışlarının yönlendirilmesini sağlar (Adam, 2009, s. 199).

Çocuğun yaşamının ilk yıllarından itibaren hızlı ve mücadele içinde ilerleyen gelişim döneminde ailesinin önemi çok, etkisi ise büyüktür. Bu gelişim sürecinde ailenin

çocuğa karşı tutumu, çocuğun ilerleyen hayatındaki olayları anlamlandırması ve çevre ile iletişimi için bir temel oluşturur (Yavuzer, 1990, s. 13). Gelişim dönemindeki çocuk için rol model anne baba tutumları olup çocuğun ebeveynlerinden gördüğü her davranış, ilerideki hayatında yapacağı davranışlara altyapı olabilmektedir. Ebeveynlerinin tutumlarını örnek alan çocuk, kişiliğini ve karakterini oluşturmakta, ebeveynlerinin tutumları gibi tutumlar sergilemektedir (Kaya, Bozaslan, & Genç, 2012, s. 209).

Bu durumda çocuğun olaylara, yaşantılara bakış açısı ve onları algılama biçimi ebeveynlerinden gördüğü tutumlardan etkilenmekte hatta ebeveyn tutumları bazen belirleyici ve şekillendirici olmaktadır. Özellikle dini yaşantılar ve maneviyat gibi konularda birey için ilk örnek anne babanın din ve maneviyat algısıdır. Nitekim din eğitimi de ailenin kendi din algısı ve inanç çerçevesi içerisinde çocuklara aktarılır. Dinin taklidi iman ile öğrenilen yapısına bağlı olarak çocukların din eğitimleri ve dini algılama biçimlerinin temellerinin ailede atıldığı gerçeğini göz önünde bulundurmamız gerekir.

Maneviyat; dini inançları ve yaşantıları da kapsayacak şekilde insanların aşkınlık ile bağlantılarını ve ruhsal durumlarını içermektedir (Şirin, 2018). Çocukların sosyolojik eğitimlerinin yanı sıra psikolojik algılarının da ilk eğitiminin aile içerisinde gerçekleştiği aşikârdır. Bununla birlikte maneviyat algısı ve yönelimi de ebeveynlerin tutumlarından doğrudan etkilenir.

Bu bilgiler doğrultusunda anne baba tutumlarının bireylerin din ve maneviyat algısı üzerinde önemli etkisi olduğu görülmektedir. Dolayısıyla imam-hatip liselerinde din eğitimi alan bireylerin maneviyat düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumlarının ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Sonuç itibarıyla araştırmanın temel problemi; imam-hatip lisesi öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ile maneviyat düzeyleri arasında bir ilişki olup olmama durumudur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı “imam-hatip lisesi öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ile maneviyat düzeyleri arasında herhangi bir ilişkinin olma veya olmama durumu” nun araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda araştırmamızda şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. İmam hatip lisesi öğrencilerinin maneviyat düzeyleri ve algılanan ebeveyn tutumları ne düzeydedir?
2. İmam hatip lisesi öğrencilerinin maneviyat düzeyleri ve algılanan ebeveyn tutumları, cinsiyetlerine, aile gelir durumuna ve sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. İmam hatip lisesi öğrencilerinin maneviyat düzeyleri ve algılanan ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. İmam hatip lisesi öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları maneviyat düzeylerini yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Maneviyat insanın içsel tecrübelerini, ruhsal yaşantılarını, yücelik ve aşkınlıkla ilgili durumları içermektedir. İnançlı bireylerde manevi durumların yansıması dini inanışların beslenmesiyle meydana çıkar. Maneviyat ve din aslında iç içe bir ilişkiye sahiptir. İnançların ortaya çıkardığı içsel tecrübeler ve ruhsal yaşantılar kişinin maneviyatını besler. Manevi doygunluk da kişinin dini ritüellerini ve yaşantılarını derinleştirir.

Bireyin ilk eğitimi ailede anne baba tarafından verilmektedir. Bu eğitimde anne babanın tutumları bireyin algısında yönlendirici ve biçimlendirici olabilmektedir. Doğumla beraber gelişen bütün bir insan yapıları gibi maneviyat sistemi de bireyin çevresinden, ailesinden öğrendiklerinden etkilenecek şekilde gelişimini sürdürmektedir. Aynı şekilde bireyin din algısı da anne baba tutumları ile şekillenmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, din eğitiminin verildiği imam-hatip liselerinde eğitim göre bireylerin hem yaşları itibari ile dini inanç seviyesinde geldikleri tahkiki iman anlayışının nasıl bir yol izlediğinin görülmesi, hem de bu değişimin maneviyata olan etkisinin bilinmesinin gerektiği düşüncesi bu çalışmanın yapılmasını zaruri kılmıştır.

Literatürde psikoloji (Okur, 2016; Demir, 2022), eğitim ve öğretim (Cenk, 2008; Bulut, 2019), çocuk sağlığı ve hastalıkları (Çitak, 2015; Saltık, 2021), sosyal hizmetler (Ünal, 2019; Demirtaş, 2020), din psikolojisi (Dinç, 2017) gibi alanlarda anne baba tutumunun birçok değişken ile ilişkisi incelenmiş olmakla birlikte algılanan anne baba tutumları ve maneviyat ölçeğinin birlikte kullanılacak olması bu araştırmayı diğerlerinden farklı kılmaktadır.

Araştırmamız kendi sınırlılıkları içerisinde algılanan anne baba tutumları ve maneviyat arasındaki ilişkiyi bir grup imam-hatip lisesi öğrencisi üzerinde inceleyerek bu konuda ileride yapılacak çalışmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte araştırmamız, anne baba tutumları ve maneviyat değişkenlerinin günümüzdeki pozisyonunu, değişkenler arası ilişki kesitini ortaya koyacak olması bakımından önem kazanmaktadır.

1.4.Varsayımlar

1. Araştırmada kullanılan ölçme ve veri toplama araçlarının, araştırmanın içeriğine ve amaçlarına uygun olduğu varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan bütün öğrencilerin, araştırmada kullanılan ölçme ve veri toplama araçlarındaki soruları gönüllü bir şekilde dürüstlük ve içten bir şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırmanın örneklemini 2022-2023 eğitim öğretim yılında Kartal Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Kartal Mehmet Akif Ersoy Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nde öğrenim gören 390 öğrenci ile sınırlıdır.
2. Araştırmamız kesitsel olup 2022-2023 eğitim öğretim yılıyla sınırlıdır.
3. Araştırmada elde edilen bilgiler Kişisel Bilgi Formu, KAET-Ç (Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği) ve Maneviyat Ölçeği'nden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Anne Baba Tutumu: Anne babaların, çocuklarına gerek psikolojik gerek sosyal, gerek kişilik, gerekse fiziksel gelişimlerini etkileyecek şekilde olumlu veya olumsuz tepkide bulunmasıdır. Anne ve babanın çocuklara uyguladıkları her türlü söz, davranım, iletişim şekli ebeveyn tutumuna girer (Yavuzer, 2008).

Maneviyat: Manevi kelimesinin çoğulu olup; maddi olmayan, görülemeyen, soyut olan, daha çok içsel olan, manaya ait, ruhani gibi anlamları olan kavramdır (TDK, 2023). Maneviyat; dini inançları ve yaşantıları da kapsayacak şekilde insanların aşkınlık ile bağlantılarını ve ruhsal durumlarını içermektedir (Şirin, 2018).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Anne Baba Tutumları

Kişilerin veya toplulukların; inanışlar, fikirler, toplumsal yapılar, soyut ve somut algılar gibi çok farklı konular hakkında fikirlerini, hislerini ve fiillerini istikrarlı ve oldukça uzun süreli bir şekilde belirleme eğilimlerine tutum denir (Arslan, 2009, s. 77). Tutumlar, yargısal birer eğilim olup (Budak, 2000) birtakım nedenlerle oluşan, gelişen ve değişen sonradan kazanılan edinimlerdir (Arslan, 2009, s. 79).

Bu açıklamalara dayanarak anne babaların çocuklarına karşı söylemleri, duyguları, yaklaşımları, yüz ifadeleri ve davranışlarının hepsi anne baba tutumu olarak isimlendirilebilir. Bireyin ilk yaşam deneyimleri aile aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Anne baba, çocuk için temel rol modelleridir. Çocuk, sosyalliği ilk öğrenmeye başladığı ebeveynlerinden taklit ile kişiliğini oluştururken anne baba bu oluşumda temel özdeşim modelleridir (Yavuzer, 2010, s. 13).

Tüm anne babalar bazen bilerek bazen farkında olmaksızın çocuklarına karşı farklı tutumlar takınırlar. Bazı çocuklar daha çok sevilirken bazıları istenmeyen çocuk olmakta, bazıları baskı görürken bazıları daha çok hoşgörülle karşılaşabilmektedir. Bütün bu davranış ve tutumlar, çocuğun kişisel ve sosyal gelişimlerinin değişik şekillerde biçimlenmesine neden olmaktadır (Yavuzer, 2021c, s. 119). Bununla birlikte anne babaların ebeveynlik tutumlarının şekillenmesinde; anne babanın henüz doğumdan önce zihinlerinde oluşan hayali çocuk imajı ve doğan çocuğun bu hayale olan uyumu, çocuk yetiştirme konusundaki anne ve babanın kabul ettikleri toplumsal ve kültürel değerler, anne ve babanın ebeveyn rolünü kabulleniş biçimi, anne babaların çocuklarının sayısı, cinsiyet ve kişilik özelliklerinden memnun olma durumu ve en önemlisi anne babanın kendi çocukluk yıllarındaki deneyimleri gibi faktörler etkilidir (Yavuzer, 2021c, s. 121).

Bu şekilde çocuğun tutum ve davranışlarının geliştiği yaşamının ilk yıllarında, ebeveyn tutumları, yönlendirici ve biçimlendirici etkilere sebep olmakta ve çocuğun ilerleyen yaşantısındaki tutumlarına temel oluşturmaktadır (Özgüven, 2010, s. 209).

Anne baba tutumları, çocuk eğitiminde temel nokta olup anne babalar çocuklara doğru ve yanlışları, tutumları ile öğretirler (Adam, 2009, s. 199).

2.2. Yaygın Anne Baba Tutumları

Ebeveyn tutumlarını; çocuğu merkeze alarak kabul edici tutumdan reddedici tutuma kadar farklılaşan “duygusal” ilişki özelliği ve kısıtlayıcı tutumdan hoşgörölü ve ilgisiz tutuma kadar farklılaşan “denetim” boyutu ile değerlendirmek mümkündür. Duygusal boyut; çocuk eğitimindeki işlevsel tutum, davranış ve kuralları içerirken denetim boyutu ise toplumsal mutluluğu ve sağlıklı insan ilişkilerini sağlar (Özgüven, 2010, s. 209).

Bir grup anne baba ve çocuklardan oluşan aile birimlerinde, anne babaların çocukları ile ilişkileri ve bu ilişkileri şekillendiren anne baba tutumlarının nitelikleri, bireysel aile farkları düşünüldüğünde çok çeşitli olmakla birlikte, aile bireylerinin genel tutum ve davranış özellikleri yaklaşık olarak aynı özellikleri barındırmaktadır. Bununla birlikte bu konuda yapılan araştırmaların neticesinde, aile tutumlarının Özerklik-Denetim ve Reddetme-Kabul olmak üzere iki boyutlu bir modele indirgenerek açıklanabileceği belirtilmiştir. Modelin bu iki boyutunun bileşkeleri dört temel aile tipini ortaya çıkarmaktadır. Bunlar; özerklik ve kabul tutumlarının bileşkesi olan “demokratik” aile tutumu, kabul ve denetim tutumlarının bileşkesi “koruyucu” aile tutumu, denetim ve reddetme tutumlarının bileşkesi olan “otoriter” aile tutumu ve reddetme ve özerklik tutumlarının bileşkesi olan “ilgisiz” aile tutumudur (Özgüven, 2010, s. 210).

Başka çeşitli isimlendirme şekilleri bulunmakla birlikte anne baba tutumlarını şu başlıklar altında ele alabiliriz.

2.2.1. Demokratik Anne Baba Tutumu

Normal ve ideal ebeveyn tutumu şeklinde kabul edilen bu tutumda (Adam, 2009, s. 200), anne babalar, çocuklarının davranışlarını akılcı biçimde yönlendirirler (Kulaksızoğlu, 1989, s. 132). Çocuklarını bir birey olarak kabul eder, ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı davranır ve kişiliklerine değer vererek bağımsız kişilik geliştirmelerini sağlayacak tutumlarda bulunurlar. Bu tutumu gösteren ebeveynler, çocuklarının temel ihtiyaçlarının karşılanmasının dışında çocuklarına insan olarak saygı gösterir, aile ile ilgili meselelerde görüşlerine ve fikirlerine değer verir ve her durumda koşulsuz sevildiklerini hissettirirler. Çocuklarının her birinin kendine özgü

ve biricik olduklarını bilerek onlara yaklaşır, yaşına göre sorumluluk almaya teşvik ederek aile içerisinde özgürce gelişmelerine, kendilerini gerçekleştirmelerine izin verir ve destekler (Özguven, 2010, s. 212). Aile içerisinde herkese eşit haklar tanınmıştır ve katı kurallar yerine esnek standartlar vardır. Başarısızlıklar cezalandırılmaz, bedensel cezalar kullanılmaz. Çocuk, anne baba tarafından kurallara uymaya teşvik edilirken, kurallar çocuğa sebep ve sonuçları ile çocuğun söz ve tercih hakkının da bulunduğu seçeneklerle anlatılır. Böyle bir ailede yetişen çocuklar özgüvenli, özgür fikirli, vicdan ve içsel kontrol sahibi, sosyal, kendine ve diğerlerine saygılı, girişimci, sorumluluk sahibi bireyler olurlar (Kulaksızoğlu, 1989, s.134).

2.2.2. Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu

Bu tür anne babalar; çocuklarını adeta bir akvaryumun içinde, aşırı kontrollü ve üzerlerine titreyerek büyütürler. Temel sorumlulukları bile anne babaları tarafından yerine getirilerek aşırı koruyucu şekilde büyütülen bu çocuklar, genellikle diğerlerine güvensiz, sosyal ve toplumsal çevrelerine uyum sağlamakta zorlanan, kendilerini mühim işleri yapmaktan aciz gören, ailesinden ayrı yaşayamayan bireyler olurlar (Kaya, Bozaslan, & Genç, 2012, s. 211).

Bu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarına karşı aşırı korumacı ve denetleyici davrandıklarından çocuklarının en basit ihtiyaçlarını kendileri görmesine de izin vermeyerek çocukların deneyimleyerek öğrenmelerine engel olurlar. Her durumda aşırı müdahale sebebiyle kendilerine güveni olmayan, kendi başlarına karar alamayan ve bağımlı çocuklar yetiştirirler (Karlı, 2019, s. 25).

2.2.3. Otoriter Anne Baba Tutumu

Bu tutuma sahip ailelerde çocuk eğitimi genel olarak ceza üzerine kurulmuştur. Ebeveynler çocuğa katı yasaklar ve cezalar ile müdahale eder ve sürekli yönetirler. Bu tutuma maruz kalan çocuklara genellikle söz hakkı verilmez ve en temel hakları bile uslu bir çocuk olmasına ödül olarak verilir. Bu aileler, çocuklarında sürekli olarak kusur bulurlar ve bir daha hata yapmasını engellemek için çocuğa çok ağır cezalar verirler. Çocukların özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlanır (Cürebal & Çetin Özben, 2012, s. 63).

Bu tutuma sahip ailelerin çocukları büyüdüklerinde genellikle özgüven eksiklikleri olan, kendini çoğu alanda yetersiz hisseden ve çevresiyle iletişim kurmakta zorlanan bireyler olurlar. Böyle yetişen bireylerde yalan söyleme eğilimi yüksek olabilir ve bu

kişiler şiddete yönelme veya içine kapanma gibi uç yapılar sergileyebilirler. Deneme-yanılma yolunu hiç gerçekleştiremeyen bu çocuklar büyüdüklerinde de yeni bir şeyler yapmaktan korkabilir, cesaretsiz ve özgüvensiz olabilirler (Cürebal & Çetin Özben, 2012).

2.2.4. Mükemmeliyetçi Anne Baba Tutumu

Kişinin, tavır ve davranışlarında beklentisini karşılayamamasından dolayı kendisiyle ilgili hissettiği memnuniyetsizlik şekline mükemmeliyetçilik denir. Bu tutumdaki ebeveynler, kendileri ile ilgili gerçekleştiremedikleri her şeyin en iyisini, çocukların elde etmelerini bekler ve onlar üzerinden gerçekleştirmeye çalışır. Bu beklentilerin yanında ebeveynler; çocuğun ilgi ve yeteneklerini, çocuğun kapasitesini görmezden gelir ve çocuğu her alanda büyük bir başarı beklentisi ile baskılar (Bedir, 2021, s. 13) Kuralların belirli ve katı olduğu bu tip aile tutumunda arkadaş seçimi bile anne babanın inisiyatifindedir (Korkulu, 2019, s.11). Böyle bir ortamda yetişen bireyler de genellikle katı kuralları olan, ikircikli duygular yaşayan (aynı anda hem sevgi hem nefreti hissetmek gibi), doyumsuz ve en başarılı, en üstün olma duygularının yoğun olduğu bireyler olurlar. Nerede duracağını bilmeden ve yetinmeden sürekli en iyisi için çalışan bu bireyler başarıya ulaşamama halinde büyük bir hayal kırıklığı ve çöküntü ile birlikte aşağılık kompleksi de yaşayabilir (Korkulu, 2019, s. 12).

2.2.5. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Bu tutumdaki anne babalar, çocuğun her türlü isteğini doğru veya yanlış değerlendirmeden ve herhangi bir denetleme ve sınırlama olmadan kabul ederler. Çocuğun toplumsal kuralların ve değerlerin sınırlarını aşan davranışları da dahil, cinsel ve saldırgan olan dürtüleri de hoşgörü ile karşılanır ve tüm inisiyatif çocuğun eline bırakılır (Dönmezer, 1999, s. 55). Anne babanın abartılı bu sevgisi, çocukta aşırı boyutta şımarıklığa; çocuğa tanınan hakların sınırsızlığı ve davranışlarının kontrolsüzlüğü bireyde bencillığe ve doyumsuzluğa, yaptırımsızlık ve denetimsizlik; çocuğun anne babaya saygı duymamasına sebep olabilir. Bu tutumla yetiştirilen çocukların evde veya toplumsal hayatta sosyal uyumları çok zayıftır (Yavuzer, 2022, s. 138)

2.2.6. İlgisiz Anne Baba Tutumu

Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarına kayıtsız kalıp onları aşırı ihmal etmekle birlikte çocuğun isteklerini de hiçbir şekilde denetlemez ve çocuğa sınır

koymazlar. İlgisiz anne babalar çocuklarına sevgi göstermez, onları yalnız bırakır, görmezden gelir, onların eğitimi için çaba sarf etmez ve onlarla çok az iletişim kurarlar (Aydoğdu & Dilekmen, 2016, s. 571). Hiçbir denetime tabi tutulmayan ve isteklerine de sınır koyulmadan yetiştirilen bu çocuklar; genellikle kurallara uyma ihtiyacı duymayan, bencil ve düşüncesiz davranışlara sahip bireyler olurlar. Güvensiz ve samimiyetsiz bir aile ortamının olması sebebiyle benlik saygıları olumsuz etkilenir. Güven duygusu sarsılan ve kendini yalnız hisseden çocuk, kendini gösterebilmek ve biraz tepki alabilmek için saldırgan ve istenmeyen davranışlarda bulunur. Bir süre ailesine kendi varlığını ispatlamaya çalışan ve onlardan biraz da olsa şefkat görmeye çalışan bu çocuklar, bir sonraki aşamada ailede bulamadıkları sevgiyi dışarıda ararlar (Benakay, 2021, s. 13). Yapılan çalışmalarda bu tutuma sahip annelerin, annelik görevlerini sahiplenmeyen, ev işlerini sevmeyen ve çocuğa karşı ilgisiz ve mesafeli oldukları; babaların da çocuğa ve ev yaşamına ilgi duymayan kişiler oldukları ortaya çıkmıştır (Dinç, 2007, s. 31).

2.2.7. Tutarsız Anne Baba Tutumu

Bu tutum, anne babanın kendi aralarındaki tutarsızlıklardan meydana gelebileceği gibi anne ve babanın kendi içinde gösterdiği değişken ve dengesiz tutumlardan da meydana gelebilir. Yani çocuğun bir davranışı biri tarafından cezalandırılırken diğeri tarafından ödüllendirilir veya kendi içerisinde çelişkili bir tutum izleyen ebeveyn, çocuğun bir davranışına bir gün olumlu bir tutum sergilerken başka bir zamanda aynı davranışa cezalandırıcı bir tutum sergiler (Dönmezer, 1999, s. 58).

Bu tutumun sergilendiği ev ortamında kuralların bir kararlılığı ve sürekliliği yoktur. Böyle bir ortamda yetişen çocuklar genellikle neyin iyi, neyin kötü olduğunu bilemeyen, davranışların hangi ortamda, ne zaman yapılıp yapılmayacağına karar veremeyen istikrarsız davranışlar sergileyen bireyler olurlar (Adam, 2009, s. 200).

2.3. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Toplumdan topluma farklılık gösteren ebeveyn tutumları, aynı toplumda yaşayan aileler içerisinde de farklılaşmaktadır. Bu farklılıkların birçok sebebi olmakla birlikte şu başlıklardan bahsedebiliriz.

Bu sebeplerden biri, çocuğun yaşıdır. Ailelerin, çocuğun yaşına göre çocukta beklentileri artmaktadır. Bu yüzden aileler, yaşı küçük çocuklara daha anlayışlı ve

kabul eden tutumlar sergilerken büyük yaştaki çocuklara daha fazla denetleyici bir tutum takınmaktadır (Dönmezer, 1999, s. 67).

Bir diğer sebep çocuğun cinsiyetidir. Anne ve babanın cinsiyet algısı ve beklentisi çocuklara karşı takınılan tutumu etkilemektedir. Örneğin, erkek çocuklarının daha güçlü olması beklentisi sebebiyle babalar, erkek çocuklarına daha katı ve sert tutumlar sergileyebilmektedir (Dönmezer, 1999, s. 68).

Başka bir faktör, anne babaların çocukluklarında kendi ebeveynlerinden gördükleri tutumlardan etkilenmeleridir. Anne babalar, çocukluk dönemlerinde kendi ailelerinden gördükleri tutumları genellikle kendi ebeveynliklerinde de yansıtırlar (Yıldız, 2013, s. 15).

Anne babaların aile içerisindeki güncel eş ilişkileri de ebeveyn tutumlarını etkileyen önemli bir faktördür. Anne ve babanın mutlu ve uyumlu bir evliliğe sahip olması, aralarındaki sevgi ve saygı, aile ortamını huzurlu ve güvenli bir ortama çevirir. Bu şekildeki ebeveynler, çocuklarına karşı daha kabul eden ve sevecen tutumlar sergilerler. Buna karşılık mutsuz bir evliliğe sahip ve sağlıklı ilişki kurmakta zorlanan ebeveynlerin ise bu yaşantıları çocuk yetiştirme tutumlarına olumsuz olarak yansır (Dönmezer, 1999, s. 71).

Anne baba tutumları, ailenin sosyo-ekonomik durumunun yüksek veya düşük olması ile de ilişkilidir. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki anne babalar, çocuklarına karşı daha hoşgörülü ve kabul edici tutumlar sergileyerek onların kendi başına yeten bir birey olmasını desteklerler. Aynı zamanda değer olarak da çocuklarını koşulsuz kabul ederler. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde ise çocukların ilgileri, yetenekleri önemsenmez ve çocuk bir yatırım vasıtası olarak görülür (Dönmezer, 1999, s. 69).

Anne baba tutumları, ailenin içinde yaşadığı kültürden önemli ölçüde etkilenmektedir. Örneğin, Batı'da ve Amerika'da anne baba tutumları bireyseldir. Çocuğun kendi bağımsızlığını oluşturması, ilgi ve yetenekleri ön plandadır. Doğu'da daha toplumsal bir eğitim esas alınmaktadır. Toplumun amaç ve değerlerine ağırlık verilerek tutumlar oluşturulur (Özgüven, 2010, s. 220).

Tüm bunlarla birlikte isteyerek çocuk sahibi olmak, çocuk sahibi olunan yaş, anne babaların ebeveyn sorumluluklarını paylaşıp paylaşmaması, anne babaların çocuk ile ilgili beklentileri, çocuk sayısı, çocuğun kişisel özellikleri de anne baba tutumlarını etkileyen faktörler arasındadır (Yıldız, 2013, s. 16).

2.4. Anne Baba Tutumlarının Bireyin Hayatındaki Etkileri

İnsan gelişiminin ilk 0-5 yılında zihinsel yapının 2/3'ü, sinirsel yapının ise 4/5'i gelişimini tamamlarken kişiliğin temelleri de bu süreçte atılır. Bu şekilde düşünüldüğünde, anne baba tutumlarının bireyin gelişimindeki önemi çok daha açık bir şekilde görülmektedir (Dinç, 2007, s. 32).

Ailenin, çocuk üzerindeki etkisi doğumdan önce başlayıp ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna kadar sürecek şekilde olmakla birlikte bu etki, kişinin fizyolojik, ekonomik ve toplumsal yönleriyle bireyi ruhsal gelişimi, oluşumu ve tutumları açısından biçimlendirir ve yönlendirir. Okul öncesi dönemde, çocuğun sağlıklı insan ilişkilerini, sosyal, ahlaki ve toplumsal kuralları etkin bir şekilde öğrendiği kurum ailedir. Bu öğretileri ve belirli davranış kalıplarını çocuğa benimsetmek üzere izlenen yöntemlere ise disiplin denilir. Araştırmalar göstermektedir ki ailede uygulanan tutarlı bir disiplin tutumu, çocuğun sağlıklı bir ruhsal ve toplumsal gelişim göstermesinin ilk koşullarındandır (Yavuzer, 2021b, s. 118). Ailede yakın bir ilgiyle birlikte aileyi ilgilendiren meselelerin demokratik bir şekilde ele alındığını gören çocuklar özgün ve yaratıcı fikirlere sahip, fikirlerini serbestçe ifade edebilen, arkadaşlık ilişkilerinde başarılı ve girişken bireyler olmaktadır. Bu tür çocuklar, kendilerini denetleme yetisine daha erken ulaşırlar. Buna karşılık baskıcı bir tutuma veya tutarsız eğitim yöntemlerine sahip ailelerde büyüyen çocuklar boyun eğmeme, saldırganlık gibi tavırlarla kendini kabul ettirme eğilimi gösterirken iç dünyalarını açıklamakta da zorlanmaktadır. Anne babanın, çocuğa karşı dengesiz ve kararsız tutumlar sergilemesi, çocukta saygı ve güven problemlerine sebep olur (Yavuzer, 2021b, s. 120)İstanbul çocukları üzerinde yapılan çalışmada görülmüştür ki anne ve babanın baskıcı tutumları, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkilemektedir. Çocuklarının bağımsızlık çabalarını destekleyen ve zorluklar karşısında ona yardımcı olan tutumlar sergileyen ailelerdeki çocuklarda bağımsızlık duygusu kolayca gelişirken, cezalandırıcı ve tutarsız (hem sevip hem de soğuk davranan) tutumların olduğu ailelerde yetişen çocuklar bağımlı olmaktadır. Anne baba arasındaki anlaşmazlıklar, başarısız bir evlilik ilişkisi ve huzursuz aile ortamı çocuğu içsel çatışmaya ve suça yönlendirebilmektedir (Yavuzer, 2021b, s. 121).

2.5. Maneviyat

Maneviyat kelimesi Arapça kökenli bir kavram olmakla birlikte “Görülme, duyularla sezilebilen, ruhani, tinsel, maddi karşıtı” şeyler şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Maneviyat kavramının çok boyutlu yapısı itibariyle gerek tanımların tek boyutun esas alınarak yapılması, gerekse tanımlarının çeşitliliği ve sınırlılığı sebebiyle üzerinde uzlaşmış tek bir tanımı mevcut değildir. Bununla birlikte maneviyat; yaşamdaki anlam arayışı, aşkın bir varlığa ve kutsala duyulan bağlılık, en yüce bir değer arayışı (Şirin, 2018, s. 1289) gibi dinle ilişkili olabilen veya dinin dışında olabilen bireysel inanç ve deneyimler şeklinde ifade edilebilir (Yapıcı & Koçak, 2017, s. 70).

Maneviyat kavramının İngilizce kullanımına baktığımız zaman karşımıza “spirituality” kelimesi çıkmaktadır. Spirituality kavramı “nefes, cesaret, kuvvet, ruh, hayat” anlamlarına gelen spirit kökünden gelmektedir (Düzgüner, 2013, s. 11). *Webster ve The Random House* gibi önemli İngilizce sözlüklerdeki tanımlar incelendiğinde görülmektedir ki spirit kelimesi ile Türkçe’deki *ruh* kelimesi bir çok çehresiyle örtüşmektedir (Düzgüner, 2013, s. 12). Spirit kelimesinin sıfat hali ise “spiritual” kelimesidir. Sözlük anlamları esas alındığında “spirit-spiritual-spirituality” kelime dizininin tam karşılığı “ruh-ruhsal-ruhsallık” şeklinde ifade edilir. Fakat Türkçe’de, hem sosyal hayat hem de akademik hayat kullanımında spirituality kelimesi yerine anlamsal olarak örtüşecek şekilde maneviyat kavramı kullanılmaktadır (Düzgüner, 2013, s. 14).

Bireyi bir bütün olarak ele aldığımızda; bireyin fiziksel, sosyal ve duygusal boyutları gibi manevi boyutunun da önemli olduğunu görürüz. Bütün bu boyutların ihtiyaçlarının giderilmesi ile insanın rahatlatılması hayati bir önem arz ettiği gibi aynı şekilde insanın manevi boyutunun da ihtiyaçları vardır ve manevi doyumun da sağlanması ile insan bir bütün olarak hayatını idame ettirebilir. Seligman’a göre, pozitif psikolojinin temel öğelerinden biri olan maneviyat, günümüzde de insanın karakter gelişiminde münfek ve elzem bir ögesi olarak psikolojide büyük önem arz etmektedir (Dursun, 2019, s. 13).

Önceleri dinle eş anlamlı olarak görülen maneviyat kelimesi, 2000’li yılların başlangıcında din kelimesinden farklı bir kelime olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Düzgüner, 2013, s. 41). Bununla birlikte yıllardır iç içe ve kompleks

olarak kullanılan bu iki kavram literatürde kimi araştırmacılar tarafından eş anlamlı olarak kullanılırken kimi araştırmacılar ise bu iki kavramın birbirinden farklı olduğunu savunmuştur (Çakmak, 2021, s. 12). Şöyle ifade edilebilir ki; din kurumsal ve geleneksel sınırları içeren bir yapıya sahipken maneviyat bazen dini tecrübeleri de içerecek şekilde bireysel bir deneyimi, öznel bir aşkınlığı ve anlam arayışını ifade eden bir süreçtir. İlgili literatür incelendiğinde de maneviyat kavramının genel olarak dinden farklı bir süreç olarak anlaşıldığı, maneviyatın yaşamda mutlak bir anlam duygusu, yaşamın farklı boyutlarında kutsallık algısı, aşkınlık, aşkına ve kutsala olan bağlılık, iyi oluşu ve mutluluğu destekleyen manevi çaba ve inançları içeren, bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığıyla ilişkisi olan, duygu, düşünce, tutum ve davranışları da içerisinde barındıran geniş ve kapsamlı bir kavram olduğu anlaşılmaktadır (Şirin, 2018, s. 1290)

2.6. Maneviyat Kavramının Temel Unsurları

Cook (2004), katılımcıların kendi maneviyat tanımlarını içeren beş ampirik çalışmayı esas alarak yaptığı kavram analizine göre maneviyat kavramının tanımlarında 13 temel unsur belirlemiştir:

1. Bağlılık: Kişiler arası ilişkiler
2. Aşkınlık: Hayatta aşkın bir boyut olduğunu kabul
3. İnsanlık: İnsanlığın ayırt edici özelliği
4. Öz / Güç / Ruh: Kişinin içsel özü/gücü veya ruhu
5. Anlam / Amaç: Hayatta anlam ve amaç
6. Gerçeklik / Hakikat: Gerçeklik ve hakikat
7. Değerler: Değerler, önem ve kıymet
8. Maddiyatın Zıddı: Maddinin zıddı olarak manevi
9. Dindarlık (Zıddı): Din ile aynı veya dinin zıddı olarak maneviyat
10. Bütünlük: Bütüncül sıhhat, birlik veya sağlık
11. Kendini Tanıma: Kendini tanıma ve kendini gerçekleştirme
12. Yaratıcılık: İnsanın yaratıcılığı
13. Bilinçlilik: Bilinçlilik ve farkındalık (Düzgüner, 2013, s. 38-39)

Bu betimlemeler ile birlikte maneviyatla ilgili ana temalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bununla birlikte Tanyi'nin (2002) de söz konusu dönemde yapılan çalışmalarla ilgili kavram analizi sonucunda yaptığı açıklama şöyledir:

Maneviyat, dinle ilgili olsun ya da olmasın, hayatta kişisel bir anlam ve amaç arayışıdır. Maneviyat, hayata anlam veren, dolayısıyla da bireylere olabilecekleri en iyi kişi olma yolunda ilham veren ve onları motive eden, kişi tarafından seçilmiş veya din kaynaklı inanç, değer ve uygulamalarla kurulan bağlantıyı içine alır. Bu bağlantı inanç, umut, huzur ve güçlülüğü de beraberinde getirir. Sonuçta da neşe, kendini ve başkasını kapsayan affedicilik, zorluk ve ölümlülüğün farkında olma ve kabulü, yüksek derecede fiziksel ve duygusal iyi oluş ve varoluşun zayıf yönlerini aşma istidadı ortaya çıkmaktadır (Düzgüner, 2013, s. 39).

2.7. Psikoloji Biliminde Maneviyat

Ampirik paradigmanın bir getirisi olarak metafizik alan ile bilimsel alanın ayrıştırılmasının etkisiyle psikoloji biliminde de “maneviyat” ve “din” kavramları fenomenolojik birer olgu kabul edilmiş ve klinik araştırmalara dâhil edilmemiştir (akt., Çakmak, 2021, s. 12). Bununla birlikte bireylerin ruh sağlığı üzerinde manevi ve dini yaşantıların etkisinin araştırıldığı çalışmalar artmıştır. Bazı psikoloji kuramcıları; dini, kuramsal kimliği ve teolojik gerçekliği dışında bireyin ruh sağlığına ve psikolojisine etkisiyle değerlendirmiştir. William James, dini tecrübenin bireyin ruh sağlığına olumlu etkilerini gerçeklik olarak kabul ederken; Jung, birçok patolojik durumun tedavisinde dini, etkili bir araç olarak görmektedir. Hümanist varoluşçu yaklaşımın insan psikolojisini çoklu boyutlarıyla ele alarak ahlaki, değer, duygu ve manevi aşkın yönlerini gündeme getirmesi din ve maneviyatın psikoloji biliminde incelenmeye değer kabul edilmesine öncülük etmiştir. Nitekim Maslow ve Ericson da maneviyatın, insanın kendini gerçekleştirmesinin önemli dayanaklarından biri olduğu ve bilimsel olarak ele alınması gerektiğini savunmuşlardır. Varoluşçu yaklaşımın üst anlam arayışında Frankl, dinin ve manevi aşkın bir varlığa inanmanın işlevsel yönünden bahsetmiş, pozitif psikoloji kurucusu Seligman ise psikoloji biliminin asıl odaklanması gereken yönüyle insanların içsel güç ve erdemlerinin dini ve manevi prensiplerle örtüştüğünü söylemiştir (Çakmak, 2021, s. 13). Bireyin biyo-psiko-sosyal boyutlarına manevi boyutu da ekleyerek bütüncül bir yaklaşım sergileyen trans personel psikoloji ruh sağlığı üzerinde insanın kendi içindeki yüce yönünü ve manevi dinamiklerini önemsemektedir. Sperry ve Mansager’ın beş yaklaşımla açıkladığı insandaki manevi ve psikolojik boyutların ilişkisi şu şekildedir: İlk iki yaklaşımda bireyin manevi ve psikolojik boyutu birbirine eşdeğer görülmele birlikte birincisinde psikolojik boyut

ikincisinde ise manevi boyut önceliklidir (Çakmak, 2021, s. 14). Diğer iki yaklaşımda ise bireyin manevi ve psikolojik boyutları kimi zaman örtüşen kimi zaman ise ayrışan yönleri sahiptir. Son yaklaşıma göre ise insanın bu iki boyutu birbirinden tamamen ayrı olmakla birlikte boyutların önceliği ve gerekliliği danışanın taleplerine göre değerlendirilmektedir (Çakmak, 2021, s. 15).

2.8. Bireylerde Manevi Gelişim Süreci

Manevi gelişim, araştırmacıların farklı şekillerde tanımlamasıyla beraber genel olarak alanla ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından “Benliğin, kendisinden daha büyük bir şeye doğru aşılma dürtüsünün insanın içsel kapasitesinde var olması” şeklinde tanımlanmıştır. Bununla birlikte manevi gelişim birçok araştırmada birçok araştırmacı tarafından dini gelişimle aynı anlamda kullanılmıştır. Dini gelişimle bağlantılı olarak manevi gelişim; bireyleri aşkına ve kutsala daha fazla yakınlaştırmak gayesiyle hikâyelerin anlatıldığı, ritüellerin, öğretilerin ve şekillerin aktarıldığı örgütlenmiş bir topluluk içerisinde bireyin gelişmesi olarak tanımlanmıştır (Baştürk, 2022, s. 12).

Manevi/dini duygunun içsel olarak bireylerde doğuştan var olduğunu iddia eden William James ve Spranger gibi psikologların görüşlerine karşı Müller, Tylor ve Freud gibi bazı psikologlar, dini duygunun, çevrenin etkisi ile sonradan kazanıldığını söylemişlerdir. İlk görüştekilerin kanıtlarından birisi, insanlık tarihi boyunca tüm toplumlarda manevi tecrübe ve yaşantıların farklı biçimlerde de olsa ortaya çıkmış olmasıdır. Piaget, insan bilişinin yaşam boyunca nasıl geliştiğini incelediği ve bununla ilgili yaptığı öncül çalışmalarında bireyin dış dünyaya uyum ile bilişsel gelişimin ilerlediğini, beyin ve sinir sisteminin olgunlaştığını, çocukların dış dünyaya ait bilgileri çevre ile etkileşimleri sonucunda öğrendiklerini ifade etmiştir (Baştürk, 2022, s. 13). Bununla birlikte Piaget’in, çocukların 11-12 yaşında kadar soyut düşünce geliştiremeyeceği öğretisi, manevi gelişimde çocuk maneviyatının çok uzun süre göz ardı edilmesine sebep olmuştur. Manevi gelişim temel olarak Piaget, Werner ve Kohlberg gibi bilişsel gelişimi destekleyen araştırmacıların ortaya attığı evre/aşama teorisi ve bireylerin hayatları süresince dini tutumlarını, yargılarını ve duygularını nasıl dönüştürdüklerini açıklamayı gaye edinen gelişimsel sistemler yaklaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Gelişimsel sistemler teorisine dayalı yapılan araştırmalarda ortaya çıkan ana sonuçlardan biri; dindarlık ve maneviyatın, insanların

tutumlarını iyileştirdiği ve bireylerin gelişimlerini desteklediğidir (Baştürk, 2022, s. 14).

Dini ve manevi gelişimi bilimsel olarak ele alan çalışmalardan en önemlisi Fowler'ın inanç gelişim teorisidir. Fowler'ın; Piaget, Erikson ve Kohlberg'in teorilerinden faydalanarak geliştirdiği bu teorisi, insanların genel psikolojik gelişimini yakalayacak şekilde geniştir çünkü Fowler'a göre inancın gelişimiyle bireylerin gelişimi çoğunlukla aynı olacak şekilde iç içe geçmiştir (Baştürk, 2022, s. 16). Ulu'nun (2016) çalışmasında aktarıldığı şekilde Fowler'ın inanç aşamaları şu şekildedir:

Temel İnanç (bebeklik): Fowler, yaşamın konuşma öncesi döneminde bebek ve birincil bakım veren arasındaki karşılıklı etkileşimi, inancın temeli olarak görmektedir. Çocuk ve birincil bakım veren arasındaki bağ, aslında çocuğun gelecekteki ilişkilerini etkileyen bir süreç olup çocuğun duygusal bağlanma yeteneğini ve güven eğilimini şekillendirir.

Sezgisel İnanç (4-6): Yansıtıcı inanç olarak da ifade edilen bu ilk aşamada, mantıksal süreçlerin devrede olmadığı, dört ile altı veya yedi yaşları arasındaki çocukların yetişkinlerin inançlarından büyük ölçüde etkilenerek, semboller ve hikâyeler ile hayal gücünün harmanladığı inanç aşamasıdır.

Öyküsel İnanç (6-8): Bu aşamada, orta çocukluk döneminde gelişen sembolik bilinç düzeyi ve mantıksal düşünme kabiliyeti sayesinde çocuk, gerçeği hayalden ayırabilir. Öykülerdeki manayı anlamaya başlayan çocuk, kendi olanı ve farklı olanı ayırt edebilir ve grup sembollerine, aile kurallarına oldukça bağlı olarak inancını destekler.

Geleneksel İnanç (12-13): Ergenlikle birlikte soyut işlemler döneminin başladığı bu süreçte çocuk, dışarıdan aldıklarını kendine özgü bir şekilde anlamlandırır. Kendi sosyal atmosferine sıkı bir bağlılıkla birlikte tam olarak gelişimini sağlayamamış bu anlamlandırma sürecindeki birey yine kendine yakın olanlar temelinde ama kendine özgü bir inanca sahiptir. Fakat hala inançlarını sorgulayacak somutluğa geçmemiştir.

Bireysel İnanç (18-19): Çift gelişmeyle kendini gösteren bu inanç aşamasında birey mitolojilerden arınır, geleneklerini ve eski öğretilerini eleştirel olarak düşünmeye başlar. İncanın farklı türleri olduğunu fark eden birey, yeni bir anlamlandırma sistemine sahiptir ve artık kendi inanç gelişimlerinin sorumluluğunu alabilecek kabiliyettir.

Birleştirici İnanç (30'dan 32'ye kadar): Bireyin kendi inançlarını reddetmeksizin diğerlerinin inançlarına da saygı duyabildiği ve onların inançlarının da doğru olabileceğini kabul ettiği noktada meydana gelen inanç tecrübesidir. Bu aşamada birey, diğer kültürel ve dini geleneklere de açıklık ve ilgi gösterir. Fowler, birçok yetişkinin asla bu aşamaya ulaşamayacağını söyler.

Evrenselleştirici İnanç (38 ve 40 üzeri): Az sayıda kişinin ulaşabildiği bu aşamada birey, inancı ideolojik kuşatmaların ötesinde evrensel olarak tecrübe eder. Bu aşama, inanç gelişiminin “normatif son noktası”dır (Ulu, 2016, s. 141-152).

2.9. Anne Baba Tutumları ve Maneviyat ile İlgili Yapılan Diğer Araştırmalar

Türkiye’de algılanan ebeveyn tutumları ve maneviyat kavramları ile ilgili ayrı ayrı birçok çalışma bulunmaktadır. Genel olarak, algılanan ebeveyn tutumları ile ilgili yapılan çalışmalarda dört farklı gelişim grubu ile çalışma yapıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki, 4-10 yaş arası çocuklarda anne baba tutumlarının farklı değişkenlerle ilişkisini incelemek üzere yapılan araştırmalardır (Dortluoğlu, 2009; Köksal, 2016; Sadı, 2018; Demir, 2019; Erol, 2019; Erşahin, 2019; Özdemir, 2019; Yılmaz, 2020; Keskin, 2021). İkincisi, lise öğrencilerinde anne baba tutumlarının farklı değişkenlerle incelenmek üzere yapıldığı araştırmalardır (Arcan, 2006; Yıldırım, 2015; Uzunel, 2016; Eren, 2018; Bilge, 2019; Çoğalan, 2019; Salgançak, 2021). Üçüncü gelişim grubu, üniversite öğrencilerinde anne baba tutumlarını incelemek üzere yapılan araştırmalardır (Yılmaz, 2009; Biricik, 2011; Gökmenoğlu, 2011; Ekici, 2017; Çiftci, 2018; Maraş, 2018). Son grup ise yetişkinlerde anne baba tutumlarını incelemek üzere yapılan araştırmalardır (Ersen, 2010; Kendir, 2016; Selam, 2018; Yılmaz, 2018). Bu şekilde, gelişim gruplarında genellikle psikolojik bazı işlev ve becerilerin ve bozuklukların anne baba tutumları ile ilişkileri incelenmektedir. Anne baba tutumları ile bireylerin özgüven düzeylerinin incelendiği bazı araştırmalar (Akkuş, 2015; Doğdu, 2021; Serdar, 2021), anne baba tutumları ile benlik saygısının araştırıldığı (Örgün, 2000; Atalay, 2010; Şahin, 2015; Gürler, 2017), anne baba tutumları ile kaygı düzeylerinin araştırıldığı (Kılıç, 2005; Gökkaya, 2016; Karlı, 2019; Dereli, 2020; Geniş, 2020), anne baba tutumları ile öğrenme becerilerinin araştırıldığı (Tarhan, 2014; Demir, 2019; Şahin, 2019), anne baba tutumları ile depresyonun araştırıldığı (Vatansever, 1999; Ersoy, 2013; Kuru, 2018; Gürbüz, 2021) araştırmalar literatürde mevcuttur.

Maneviyat ile ilgili olarak yapılan araştırmalar ise genel olarak belli grupların maneviyatları ve yaşamın anlamı, ölüme karşı tutum, sosyal medya bağımlılığı gibi farklı değişkenler ile ilişkilerinin incelenmesi için yapılan araştırmalar (Dursun, 2019; Altaş, 2020; Demiroğlu, 2021), belli meslek gruplarının iş ortamındaki yaşantılarının maneviyata etkisini incelemek üzere yapılan araştırmalar (Okyay, 2008; Kılıç, 2019; Çayır, 2021), bazı hastalık sahiplerinin maneviyatlarını incelemek üzere yapılan çalışmalar (Kömürcü, 2020; Taşan, 2020; Cesur, 2021), farklı anlayış grubundakilerin maneviyatını incelemek üzere yapılan araştırmalar (Kıraç, 2013; Cengiz, 2021; Çakmak, 2021), manevi eğilimleri incelemek üzere yapılan araştırmalar (Enneli, 2007; Mirza, 2014; Zembilci, 2017) olarak sınıflandırılabilir. Bunlarla birlikte araştırmamıza en yakın sayılabilecek çalışmayı; ergenlerin, anne baba tutumları ve dini yönelimleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma (Dinç, 2007) olarak ifade edebiliriz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, imam-hatip lisesi öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ve maneviyat düzeyleri, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama yöntemiyle incelenmiştir. Tarama modeli, bir grubun belirli özelliklerinin belirlenmesi amacıyla ilgili veriler toplanarak yapılan çalışmalardır. İlişkisel tarama yöntemi ikiden fazla değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlar. (Büyüköztürk vd., 2020, s. 25)

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, İstanbul Anadolu Yakası'ndaki imam-hatip lisesi öğrencileridir. Çalışmanın örneklem grubu, İstanbul ili Kartal ilçesi olup örneklem kesitini, Kartal İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne Bağlı Kartal Anadolu İmam-Hatip Lisesi (AİHL) ve Kartal Mehmet Akif Ersoy Anadolu İmam-Hatip Lisesi (AİHL) şubelerinde öğrenim gören 241'i kız, 149'u erkek olmak üzere toplam 390 gönüllü katılımcı öğrenci oluşturmaktadır.

Örnekleme ait demografik bilgiler Tablo 3.1'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kız	241	61.8
	Erkek	149	38.2
Sınıf Düzeyi	Hazırlık	45	11.5
	9. Sınıf	108	27.7
	10. Sınıf	123	31.5
	11. Sınıf	65	16.7
	12. Sınıf	49	12.6
Ailesinin Gelir düzeyi	Düşük Gelir (10.000 TL ve altı)	41	10.5
	Orta Gelir (10.000- 20.000 TL arası)	195	50.0
	Yüksek Gelir (20.000 TL ve üzeri)	154	39.5
Katılımcının Okulu	Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi	207	53.1
	Kartal Mehmet Akif Ersoy Anadolu İmam Hatip Lisesi	183	46.9
	Toplam	390	100.0

Katılımcıların; %61,8'i kız, %38,2'si erkektir. %11,5'i hazırlık sınıfı, %27,7'si 9. sınıf, %31,5'i 10. sınıf, %16,7'si 11. sınıf, %12,6'sı 12. sınıf düzeyinde eğitim görmektedir. %10,5'inin ailesinin gelir düzeyi düşük, %50'sinin ailesinin gelir düzeyi orta, %39,5'inin ailesinin gelir düzeyi yüksektir. %53,1'i Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde, %46,9'u Kartal Mehmet Akif Ersoy Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde eğitim görmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama araçları olarak; sosyo-demografik verileri belirlemek için “Kişisel Bilgi Formu”, algılanan ebeveyn tutumlarını belirlemek amacıyla “Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutum Ölçeği” ve maneviyat düzeylerini değerlendirmek amacıyla “Maneviyat Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan ve katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeyi amaçlayan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bu formda, çalışmaya katılan imam-hatip lisesi öğrencilerinin cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, ailelerinin gelir durumları gibi kişisel sorular yer almıştır.

3.3.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (KAET-Ç)

Arrindell vd. (1999) tarafından geliştirilen, yetişkin bireylerin çocukluk yaşantılarında ebeveynlerin kendilerine karşı davranış şekillerine dair algılarını inceleyen EMBU-C'nin (Egna Minnen Barndoms Uppfostran – Child) 3 maddeye indirgenmiş kısa formudur. “KAET-Ç”, anne ve baba için ayrı olarak, 4'lü Likert tipinde (1=hayır, hiçbir zaman, 4=evet, çoğu zaman) ebeveyn tutumlarının sorgulandığı bir ölçektir. Ölçekte; duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik şeklinde 3 alt boyut bulunmaktadır. Pilot çalışmaya göre ölçekte, anne duygusal sıcak, anne aşırı koruyucu ve anne reddedici tutumları için alfa değerleri sırasıyla 0,65, 0,71 ve 0,68 iken; baba duygusal sıcak, baba aşırı koruyucu ve baba reddedici tutumları için alfa değerleri sırasıyla 0,73, 0,72 ve 0,50'dir. Hem anne hem de baba tutumları için duygusal sıcaklık boyutunda 2, 6, 9, 12, 14, 19 ve 23 olmak üzere 7 madde, aşırı koruyuculuk alt boyutunda 3, 5, 8, 10, 11, 17, 18, 20 ve 22 olmak üzere 9 madde ve reddedicilik alt boyutunda 1, 4, 7, 13, 15, 16 ve 21 olmak üzere 7 madde bulunmaktadır. Ölçekte bulunan maddelerden yalnızca 17. Madde, asıl çalışmadaki gibi tersten kodlanarak (1=4, 2=3, 3=2, 4=1) puanlamaya dâhil edilmektedir (Dirik, Yorulmaz, & Karancı, 2015, s. 125).

3.3.3. Maneviyat Ölçeği

2018'de Şirin tarafından geliştirilen “Maneviyat Ölçeği,” 3 olumsuz 25 olumlu olmak üzere toplam 28 maddeden oluşmakta olup ölçek maddeleri “(1) Bana Hiç Uygun Değil, (2) Bana Uygun Değil, (3) Bana Biraz Uygun, (4) Bana Oldukça Uygun, (5)

Bana Tamamen Uygun” şeklinde 5’li Likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçekte yer alan olumsuz maddeler ters kodlanarak değerlendirilmeye alınmaktadır. Ölçek; manevi başa çıkma, aşkınlık, manevi yaşantı, anlam arayışı, manevi hoşnutluk, bağlantı, tabiatla uyum şeklinde 7 alt boyutu içermektedir. Ölçeğin, Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı toplam 0,90 olup, en düşük güvenilirlik katsayısı aşkınlık boyutunda 0,50 ve en yüksek güvenilirlik katsayısı manevi başa çıkma boyutunda 0,86’dır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada analizleri uygulamak için SPSS 27 programı kullanılmıştır. İstatistiksel analizler uygulanmadan önce normal dağılım varsayımının kontrolü sağlanmış ve ölçeklere ait basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Ölçeklere ait basıklık ve çarpıklık katsayılarının -2 +2 referans aralığı içinde olduğu gözlemlenmiştir (Hahs-Vaughn & Lomax, 2020). Bu değerlendirme sonucunda, bu çalışma genelinde parametrik istatistiksel testlerin kullanılması uygun görülmüştür.

Parametrik testlerin içerisinde yer alan Pearson Korelasyon testi ile ölçüm araçlarına ait puanların birbiri arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Bunlara ek olarak, Bağımsız Örneklem t-testi ve ANOVA testi ile demografik değişkenlere ilişkin grupların kıyaslanması yapılmıştır. Uygulanan tüm analizler %95 güven aralığı düzeyinde olup ve p değeri .05 referans alınarak uygulanmıştır.

Tablo 3.2: Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin Basıklık ve Çarpıklık Katsayılarının İncelenmesi

	Basıklık	Çarpıklık
Maneviyat Ölçeği	0.89	-0.97
Manevi Başa Çıkma	1.73	-1.36
Aşklnlık	1.76	-1.58
Manevi Yaşantı	-0.36	-0.33
Anlam Arayışı	1.16	-1.17
Manevi Hoşnutluk	-0.88	-0.20
Bağlantı	1.41	-1.38
Tabiatla Uyum	-0.77	-0.08
Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği		
Duygusal Sıcaklık-Anne	-0.32	-0.47
Aşırı Koruyuculuk-Anne	-0.40	0.51
Reddedicilik-Anne	1.96	1.57
Duygusal Sıcaklık-Baba	-0.54	-0.42
Aşırı Koruyuculuk-Baba	0.21	0.78
Reddedicilik-Baba	1.88	1.57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu kısımda, çalışmanın amaçlarına paralel olarak toplanan verilere uygulanan istatistiksel analizler bulunmaktadır. Öncelikle araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin bulgular, frekans dağılımları ve yüzdeleri verilmiştir. İkinci olarak, ölçeklerden alınan ortalama puanların, kategorik olan demografik değişkenler yönünden karşılaştırılmasının yapıldığı bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA testi analizleri verilmiştir. Üçüncü olarak, araştırmada kullanılan ölçeklerin tanımlayıcı değerlerine ilişkin tablo verilmiştir. Dördüncü olarak, öğrencilerin ölçek ve alt ölçek puanları arasındaki Pearson Korelasyon Analizi bulguları verilmiştir.

4.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin ortalamalar, frekans dağılımları ve yüzdeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kız	241	61.8
	Erkek	149	38.2
Sınıf Düzeyi	Hazırlık	45	11.5
	9. Sınıf	108	27.7
	10. Sınıf	123	31.5
	11. Sınıf	65	16.7
	12. Sınıf	49	12.6
Ailesinin Gelir düzeyi	Düşük Gelir (10.000 TL ve altı)	41	10.5
	Orta Gelir (10.000- 20.000 TL arası)	195	50.0
	Yüksek Gelir (20.000 TL ve üzeri)	154	39.5

Katılımcının Okulu	Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi	207	53.1
	Kartal Mehmet Akif Ersoy Anadolu İmam Hatip Lisesi	183	46.9
	Toplam	390	100.0

Katılımcıların %61,8'i kız, %38,2'si erkektir. %11,5'i hazırlık sınıfı, %27,7'si 9.sınıfa, %31,5'i 10.sınıfa, %16,7'si 11.sınıfa, %12,6'sı 12.sınıfa gidiyor. %10,5'inin ailesinin gelir düzeyi düşük, %50'sinin ailesinin gelir düzeyi orta, %39,5'inin ailesinin gelir düzeyi yüksektir. %53,1'i Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesine, %46,9'u Kartal Mehmet Akif Ersoy Anadolu İmam Hatip Lisesine gitmektedir.

4.2. Katılımcıların Demografik Değişkenler Bakımından Anne Baba Tutumları ve Maneviyat Düzeylerinin Belirlenmesi

Araştırmanın bu kısmında, Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin puanları demografik değişkenler yönünden karşılaştırmak için Bağımsız Örneklem t-testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Bulgulara ilişkin sonuçlar aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 4.2: Cinsiyete Göre Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	\bar{X}	Ss.	t	Sd.	p
Maneviyyat Ölçeği	Kız	241	102.19	16.50	0.52	388	0.603
	Erkek	149	101.23	19.61			
Manevi Çıkma	Kız	241	20.47	4.13	-0.23	388	0.819
	Erkek	149	20.58	4.71			
Aşkınlık	Kız	241	9.34	1.02	1.91	388	0.057
	Erkek	149	9.11	1.27			
Manevi Yaşantı	Kız	241	16.35	4.52	-0.88	388	0.380
	Erkek	149	16.79	5.14			
Anlam Arayışı	Kız	241	16.94	3.08	2.02	388	0.045*

	Erkek	149	16.25	3.63			
Manevi Hoşnutluk	Kız	241	12.22	4.36	-3.60	388	0.000*
	Erkek	149	13.82	4.06			
Bağlantı	Kız	241	17.16	3.09	1.58	388	0.116
	Erkek	149	16.62	3.49			
Tabiatla Uyum	Kız	241	9.71	3.08	4.91	388	0.000*
	Erkek	149	8.06	3.44			
Duygusal Sıcaklık-Anne	Kız	241	20.32	4.30	-1.12	388	0.264
	Erkek	149	20.81	4.11			
Aşırı Koruyuculuk-Anne	Kız	241	21.12	6.68	0.79	388	0.428
	Erkek	149	20.60	5.46			
Reddedicilik-Anne	Kız	241	10.80	4.03	2.61	388	0.009*
	Erkek	149	9.79	3.16			
Duygusal Sıcaklık-Baba	Kız	241	18.99	4.99	-1.28	388	0.201
	Erkek	149	19.63	4.43			
Aşırı Koruyuculuk-Baba	Kız	241	19.26	6.23	1.98	388	0.048*
	Erkek	149	18.07	4.87			
Reddedicilik-Baba	Kız	241	10.15	3.70	0.67	388	0.501
	Erkek	149	9.90	3.15			

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Bağımsız Örneklem T-Testi

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşkınlık, Manevi Yaşantı, Bağlantı, Duygusal Sıcaklık-Anne, Aşırı Koruyuculuk-Anne, Duygusal Sıcaklık-Baba, Reddedicilik-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyet değişkeni bakımından değerlendirildiğinde ölçeklerden elde edilen ortalama puanların arasında bir fark saptanmamıştır ($p > 0.05$).

Anlam Arayışı alt ölçeğinden ($t(388)=2.02$, $p < 0.05$), Tabiatla Uyum alt ölçeğinden ($t(388)=4.91$, $p < 0.05$), Reddedicilik-Anne alt ölçeğinden ($t(388)=2.61$, $p < 0.05$), Aşırı Koruyuculuk-Baba alt ölçeğinden ($t(388)=1.98$, $p < 0.05$) aldıkları puanlar cinsiyet değişkeni ile değerlendirildiğinde, ölçeklerden alınan ortalama puanların arasında

anlamli seviyede bir farklılığın bulunduğu belirlenmiştir. Gruplar arası ortalamalar kıyaslandığında kızların, erkek öğrencilere oranla daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Manevi Hoşnutluk alt ölçeğinden ($t(388)=-3.60$, $p<0.05$) aldıkları puanlar cinsiyet değişkeni ile değerlendirildiğinde, ölçeklerden alınan ortalama puanlar arasında anlamli seviyede bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Gruplar arası ortalamalar kıyaslandığında erkekler, kızlara oranla daha yüksek puan almıştır.

Tablo 4.3: Sınıf Düzeyine Göre Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	\bar{X}	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p
Maneviyat Ölçeği	Hazırlık	45	99.09	19.92	G.Arası	742.59	4	185.65	0.59	0.672
	9. Sınıf	108	102.52	16.79	G.İçi	121612.20	385	315.88		
	10. Sınıf	123	101.02	17.23	Toplam	122354.79	389			
	11. Sınıf	65	102.37	19.83						
	12. Sınıf	49	104.10	16.21						
	Toplam	390	101.82	17.74						
Manevi Başa Çıkma Ölçeği	Hazırlık	45	19.71	4.85	G.Arası	56.00	4	14.00	0.74	0.568
	9. Sınıf	108	20.75	3.96	G.İçi	7331.43	385	19.04		
	10. Sınıf	123	20.31	4.16	Toplam	7387.44	389			
	11. Sınıf	65	20.65	5.32						
	12. Sınıf	49	21.06	3.82						
	Toplam	390	20.51	4.36						
Aşkınlık Ölçeği	Hazırlık	45	9.20	0.99	G.Arası	1.46	4	0.37	0.29	0.885
	9. Sınıf	108	9.18	1.17	G.İçi	487.91	385	1.27		
	10. Sınıf	123	9.33	1.07	Toplam	489.37	389			
	11. Sınıf	65	9.25	1.26						
	12. Sınıf	49	9.29	1.08						
	Toplam	390	9.25	1.12						

Manevi Yaşantı	Hazırlık	45	15.73	5.04	G.Arası	53.56	4	13.39	0.59	0.672
	9. Sınıf	108	16.71	4.45	G.İçi	8775.85	385	22.79		
	10. Sınıf	123	16.56	4.87	Toplam	8829.41	389			
	11. Sınıf	65	16.22	5.12						
	12. Sınıf	49	17.08	4.49						
	Toplam	390	16.52	4.76						
Anlam Arayışı	Hazırlık	45	16.27	3.96	G.Arası	26.43	4	6.61	0.60	0.664
	9. Sınıf	108	16.89	3.24	G.İçi	4246.86	385	11.03		
	10. Sınıf	123	16.50	3.37	Toplam	4273.29	389			
	11. Sınıf	65	16.62	3.28						
	12. Sınıf	49	17.12	2.74						
	Toplam	390	16.68	3.31						
Manevi Hoşnutluk	Hazırlık	45	13.24	3.80	G.Arası	106.49	4	26.62	1.44	0.221
	9. Sınıf	108	12.72	4.23	G.İçi	7127.68	385	18.51		
	10. Sınıf	123	12.26	4.33	Toplam	7234.17	389			
	11. Sınıf	65	13.77	4.95						
	12. Sınıf	49	12.90	3.89						
	Toplam	390	12.83	4.31						
Bağlantı	Hazırlık	45	16.44	3.35	G.Arası	28.90	4	7.22	0.68	0.606
	9. Sınıf	108	17.08	3.12	G.İçi	4092.27	385	10.63		
	10. Sınıf	123	16.77	3.20	Toplam	4121.17	389			
	11. Sınıf	65	17.09	3.86						
	12. Sınıf	49	17.41	2.73						
	Toplam	390	16.95	3.25						
Tabiatla Uyum	Hazırlık	45	8.49	3.76	G.Arası	29.49	4	7.37	0.67	0.615
	9. Sınıf	108	9.19	3.24	G.İçi	4249.05	385	11.04		
	10. Sınıf	123	9.29	3.35	Toplam	4278.54	389			
	11. Sınıf	65	8.78	2.97						
	12. Sınıf	49	9.24	3.44						
		Toplam	390							

	Toplam	390	9.08	3.32						
Duygusal Sıcaklık-Anne	Hazırlık	45	20.73	4.78	G.Arası	89.63	4	22.41	1.26	0.287
	9. Sınıf	108	20.84	4.31	G.İçi	6869.84	385	17.84		
	10. Sınıf	123	20.46	4.21	Toplam	6959.48	389			
	11. Sınıf	65	19.52	4.22						
	12. Sınıf	49	21.00	3.46						
	Toplam	390	20.51	4.23						
Aşırı Koruyuculuk-Anne	Hazırlık	45	20.58	6.34	G.Arası	155.38	4	38.84	1.00	0.408
	9. Sınıf	108	20.54	6.31	G.İçi	14984.31	385	38.92		
	10. Sınıf	123	21.58	6.40	Toplam	15139.69	389			
	11. Sınıf	65	21.43	6.71						
	12. Sınıf	49	19.78	4.73						
	Toplam	390	20.92	6.24						
Reddedicilik-Anne	Hazırlık	45	9.60	3.15	G.Arası	96.97	4	24.24	1.74	0.141
	9. Sınıf	108	10.21	3.83	G.İçi	5369.38	385	13.95		
	10. Sınıf	123	10.47	3.82	Toplam	5466.36	389			
	11. Sınıf	65	11.37	4.22						
	12. Sınıf	49	10.16	3.04						
	Toplam	390	10.41	3.75						
Duygusal Sıcaklık-Baba	Hazırlık	45	20.27	4.67	G.Arası	119.94	4	29.99	1.31	0.266
	9. Sınıf	108	19.60	4.71	G.İçi	8812.35	385	22.89		
	10. Sınıf	123	19.19	4.90	Toplam	8932.30	389			
	11. Sınıf	65	18.63	4.34						
	12. Sınıf	49	18.41	5.28						
	Toplam	390	19.24	4.79						
Aşırı Koruyuculuk-Baba	Hazırlık	45	18.29	5.40	G.Arası	135.92	4	33.98	1.02	0.397
	9. Sınıf	108	18.98	6.14	G.İçi	12826.66	385	33.32		
	10. Sınıf	123	19.32	5.85	Toplam	12962.58	389			
	11. Sınıf	65	18.92	5.69						

	12. Sınıf	49	17.47	5.13						
	Toplam	390	18.81	5.77						
Reddedicilik-Baba	Hazırlık	45	9.47	2.27	G.Arası	25.93	4	6.48	0.53	0.716
	9. Sınıf	108	9.96	3.78	G.İçi	4733.05	385	12.29		
	10. Sınıf	123	10.07	3.66	Toplam	4758.97	389			
	11. Sınıf	65	10.34	3.56						
	12. Sınıf	49	10.35	3.31						
	Toplam	390	10.05	3.50						

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşkınlık, Manevi Yaşantı, Anlam Arayışı, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı, Tabiatla Uyum, Duygusal Sıcaklık-Anne, Aşırı Koruyuculuk-Anne, Reddedicilik-Anne, Duygusal Sıcaklık-Baba, Aşırı Koruyuculuk-Baba, Reddedicilik-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanlar sınıf düzeyi değişkeni bakımından değerlendirildiğinde ölçeklerden elde edilen ortalama puanların arasında bir fark saptanmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 4.4: Ailenin Gelir Düzeyine Göre Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin Karşılaştırılması

		n	\bar{X}	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p
Maneviyat Ölçeği	Düşük Gelir	41	103.34	17.89	G.Arası	1238.99	2	619.50	1.98	0.140
	Orta Gelir	195	103.25	15.44	G.İçi	121115.80	387	312.96		
	Yüksek Gelir	154	99.62	20.14	Toplam	122354.79	389			
	Toplam	390	101.82	17.74						
Manevi Başa Çıkma Ölçeği	Düşük Gelir	41	19.93	4.43	G.Arası	96.91	2	48.45	2.57	0.078
	Orta Gelir	195	21.01	3.79	G.İçi	7290.53	387	18.84		
	Yüksek Gelir	154	20.04	4.93	Toplam	7387.44	389			
	Toplam	390	20.51	4.36						

Aşkınlık	Düşük Gelir	41	9.12	1.08	G.Arası	6.93	2	3.47	2.78	0.063
	Orta Gelir	195	9.38	0.97	G.İçi	482.44	387	1.25		
	Yüksek Gelir	154	9.12	1.29	Toplam	489.37	389			
	Toplam	390	9.25	1.12						
Manevi Yaşantı	Düşük Gelir	41	17.68	4.45	G.Arası	224.95	2	112.48	5.06	0.007*
	Orta Gelir	195	16.98	4.42	G.İçi	8604.46	387	22.23		
	Yüksek Gelir	154	15.61	5.13	Toplam	8829.41	389			
	Toplam	390	16.52	4.76						
Anlam Arayışı	Düşük Gelir	41	17.44	2.68	G.Arası	81.08	2	40.54	3.74	0.025*
	Orta Gelir	195	16.94	2.97	G.İçi	4192.22	387	10.83		
	Yüksek Gelir	154	16.14	3.79	Toplam	4273.29	389			
	Toplam	390	16.68	3.31						
Manevi Hoşnutluk	Düşük Gelir	41	12.85	4.73	G.Arası	88.05	2	44.03	2.38	0.094
	Orta Gelir	195	12.38	4.25	G.İçi	7146.11	387	18.47		
	Yüksek Gelir	154	13.40	4.24	Toplam	7234.17	389			
	Toplam	390	12.83	4.31						
Bağlantı	Düşük Gelir	41	16.78	3.25	G.Arası	32.84	2	16.42	1.55	0.213
	Orta Gelir	195	17.24	2.88	G.İçi	4088.33	387	10.56		
	Yüksek Gelir	154	16.64	3.67	Toplam	4121.17	389			
	Toplam	390	16.95	3.25						
Tabiatla Uyum	Düşük Gelir	41	9.54	3.04	G.Arası	43.43	2	21.71	1.98	0.139

	Orta Gelir	195	9.30	3.01	G.İçi	4235.11	387	10.94		
	Yüksek Gelir	154	8.68	3.72	Toplam	4278.54	389			
	Toplam	390	9.08	3.32						
Duygusal Sıcaklık-Anne	Düşük Gelir	41	19.34	4.33	G.Arası	70.61	2	35.30	1.98	0.139
	Orta Gelir	195	20.51	4.07	G.İçi	6888.87	387	17.80		
	Yüksek Gelir	154	20.82	4.37	Toplam	6959.48	389			
	Toplam	390	20.51	4.23						
Aşırı Koruyuculuk-Anne	Düşük Gelir	41	21.93	6.75	G.Arası	227.73	2	113.87	2.96	0.053
	Orta Gelir	195	21.45	6.27	G.İçi	14911.96	387	38.53		
	Yüksek Gelir	154	19.99	5.97	Toplam	15139.69	389			
	Toplam	390	20.92	6.24						
Reddedicilik-Anne	Düşük Gelir	41	11.37	4.41	G.Arası	67.39	2	33.70	2.42	0.091
	Orta Gelir	195	10.54	3.79	G.İçi	5398.97	387	13.95		
	Yüksek Gelir	154	9.99	3.46	Toplam	5466.36	389			
	Toplam	390	10.41	3.75						
Duygusal Sıcaklık-Baba	Düşük Gelir	41	17.83	4.92	G.Arası	143.17	2	71.59	3.15	0.044*
	Orta Gelir	195	19.06	5.02	G.İçi	8789.13	387	22.71		
	Yüksek Gelir	154	19.84	4.37	Toplam	8932.30	389			
	Toplam	390	19.24	4.79						
Aşırı Koruyuculuk-Baba	Düşük Gelir	41	18.32	6.31	G.Arası	97.50	2	48.75	1.47	0.232
	Orta Gelir	195	19.31	5.69	G.İçi	12865.07	387	33.24		

	Yüksek Gelir	154	18.31	5.71	Toplam	12962.58	389			
	Toplam	390	18.81	5.77						
Reddecilik-Baba	Düşük Gelir	41	10.27	3.54	G.Arası	28.90	2	14.45	1.18	0.308
	Orta Gelir	195	10.27	3.71	G.İçi	4730.07	387	12.22		
	Yüksek Gelir	154	9.71	3.20	Toplam	4758.97	389			
	Toplam	390	10.05	3.50						

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşkınlık, Manevi Yaşantı, Anlam Arayışı, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı, Tabiatla Uyum, Duygusal Sıcaklık-Anne, Aşırı Koruyuculuk-Anne, Reddecilik-Anne, Duygusal Sıcaklık-Baba, Aşırı Koruyuculuk-Baba, Reddecilik-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanlar ailenin gelir düzeyi değişkeni bakımından değerlendirildiğinde ölçeklerden elde edilen ortalama puanlar arasında bir fark saptanmamıştır ($p > 0.05$).

Manevi Yaşantı alt ölçeğinden ($F(2,387)=5.06$, $p < 0.05$) elde edilen puanlar aylık gelir düzeyine kıyaslandığında, ortalamalar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Tukey testinden elde edilen sonuçlar incelendiğinde, orta ve düşük gelirlili ailelere sahip öğrencilerin aldığı puanların yüksek geliri olanlara kıyasla daha fazla puan aldığı görülmüştür.

Anlam Arayışı alt ölçeğinden ($F(2,387)=3.74$, $p < 0.05$) elde edilen puanlar aylık gelir düzeyine göre kıyaslandığında, ortalamalar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Games-Howell testinden elde edilen sonuçlara göre, düşük geliri olanlar, yüksek geliri olanlara kıyasla daha fazla puan almıştır.

Duygusal Sıcaklık-Baba alt ölçeğinden ($F(2,387)=3.15$, $p < 0.05$) elde edilen puanlar aylık gelir düzeyinde göre kıyaslandığında, ortalamalar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Tukey testinden elde edilen sonuçlara göre, yüksek geliri olanlar, düşük geliri olanlara kıyasla daha fazla puan almıştır.

4.3. Katılımcıların Anne Baba Tutumları ile Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişkiler

Araştırmanın bu kısmında, ölçeklerin birbiri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Bulgulara ilişkin sonuçlar aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 4.5: Maneviyat Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1-Maneviyat Ölçeği	1													
2-Manevi Başa Çıkma	.90**	1												
3-Aşknlık	.65**	.58**	1											
4-Manevi Yaşantı	.82**	.75**	.44**	1										
5-Anlam Arayışı	.79**	.65**	.57**	.56**	1									
6-Manevi Hoşnutluk	.58**	.43**	.25**	.33**	.37**	1								
7-Bağlantı	.80**	.78**	.62**	.60**	.55**	.36**	1							
8-Tabiatla Uyum	.43**	.26**	.26**	.25**	.35**	-0.02	.19**	1						
9-Duygusal Sıcaklık-Anne	.43**	.38**	.20**	.30**	.30**	.32**	.39**	.19**	1					
10-Aşırı Koruyuculuk-Anne	-.17**	-.15**	-.14**	-0.10	-.12*	-.28**	-.21**	.13**	-.25**	1				
11- Reddedicilik-Anne	-.25**	-.23**	-.17**	-.14**	-.17**	-.34**	-.32**	.14**	-.50**	.67**	1			
12-Duygusal Sıcaklık-Baba	.38**	.36**	.20**	.22**	.28**	.35**	.34**	.12*	.70**	-.16**	-.32**	1		
13-Aşırı Koruyuculuk-Baba	-.14**	-.14**	-.14**	-0.09	-0.04	-.25**	-.20**	.15**	-.21**	.73**	.46**	-.14**	1	
14- Reddedicilik-Baba	-.24**	-.20**	-.16**	-.11*	-.14**	-.37**	-.28**	0.10	-.41**	.50**	.66**	-.49**	.59**	1

** $p < 0.01$, * $p < 0.05$ Uygulanan testin ismi: Pearson Korelasyon Testi

Duygusal Sıcaklık-Anne ile Maneviyat Ölçeği ($r=.43, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Anne ile Manevi Başa Çıkma* ($r=0.38, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Anne ile Manevi Yaşantı* ($r=.30, p<0.001$), *Duygusal Sıcaklık-Anne ile Anlam Arayışı* ($r=.30, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Anne ile Manevi Hoşnutluk* ($r=.32, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Anne ile Bağlantı* ($r=.39, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Anne ile Tabiatla Uyum* ($r=.19, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.

Aşırı Koruyuculuk-Anne ile Maneviyat Ölçeği ($r=-.17, p<0.01$), *Aşırı Koruyuculuk-Anne ile Manevi Başa Çıkma* ($r=-.15, p<0.01$), *Aşırı Koruyuculuk-Anne ile Aşkınlık* ($r=-.14, p<0.01$), *Aşırı Koruyuculuk-Anne ile Anlam Arayışı* ($r=-.12, p<0.05$), *Aşırı Koruyuculuk-Anne ile Manevi Hoşnutluk* ($r=-.28, p<0.01$), *Aşırı Koruyuculuk-Anne ile Bağlantı* ($r=-.21, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyonlar, *Aşırı Koruyuculuk-Anne ile Tabiatla Uyum* ($r=.13, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.

Reddedicilik-Anne ile Maneviyat Ölçeği ($r=-.25, p<0.01$), *Reddedicilik-Anne ile Manevi Başa Çıkma* ($r=-.23, p<0.01$), *Reddedicilik-Anne ile Aşkınlık* ($r=-.17, p<0.01$), *Reddedicilik-Anne ile Manevi Yaşantı* ($r=-.14, p<0.05$), *Reddedicilik-Anne ile Anlam Arayışı* ($r=-.17, p<0.01$), *Reddedicilik-Anne ile Manevi Hoşnutluk* ($r=-.34, p<0.01$), *Reddedicilik-Anne ile Bağlantı* ($r=.32, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey negatif korelasyonlar, *Reddedicilik-Anne ile Tabiatla Uyum* ($r=.14, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.

Duygusal Sıcaklık-Baba ile Maneviyat Ölçeği ($r=.38, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Baba ile Manevi Başa Çıkma* ($r=.36, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Baba ile Aşkınlık* ($r=.20, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Baba ile Manevi Yaşantı* ($r=.22, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Baba ile Anlam Arayışı* ($r=.35, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Baba ile Manevi Hoşnutluk* ($r=.35, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Baba ile Bağlantı* ($r=.34, p<0.01$), *Duygusal Sıcaklık-Baba ile Tabiatla Uyum* ($r=.12, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.

Aşırı Koruyuculuk-Baba ile Maneviyat Ölçeği ($r=-.14, p<0.01$), *Aşırı Koruyuculuk-Baba ile Manevi Başa Çıkma* ($r=-.14, p<0.01$), *Aşırı Koruyuculuk-Baba ile Aşkınlık* ($r=-.14, p<0.01$), *Aşırı Koruyuculuk-Baba ile Manevi Hoşnutluk* ($r=-.25, p<0.01$), *Aşırı Koruyuculuk-Baba ile Bağlantı* ($r=-.20, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey

negatif korelasyonlar, *Aşırı Koruyuculuk-Baba ile Tabiatla Uyum* ($r=.15$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.

Reddedicilik-Baba ile Maneviyat Ölçeği ($r=-.24$, $p<0.01$), *Reddedicilik-Baba ile Manevi Başa Çıkma* ($r=-.20$, $p<0.01$), *Reddedicilik-Baba ile Aşkınlık* ($r=-.16$, $p<0.01$), *Reddedicilik-Baba ile Manevi Yaşantı* ($r=-.11$, $p<0.05$), *Reddedicilik-Baba ile Anlam Arayışı* ($r=-.14$, $p<0.01$), *Reddedicilik-Baba ile Manevi Hoşnutluk* ($r=-.37$, $p<0.01$), *Reddedicilik-Baba ile Bağlantı* ($r=-.28$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey negatif ilişkiler tespit edilmiştir.

4.4. Regresyon Analizi

Bu kısımda, araştırmanın bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişken üzerindeki yordayıcılığını test etmek amacıyla Çoklu Doğrusal Regresyon analizi uygulanmıştır. Bulgulara ait tablolar aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 4.6: Anne Baba Tutumlarının Maneviyat Düzeyini Yordamasına İlişkin Bulgular

Bağımsız Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Sabit	69.56	6.75		10.31	0.000*	56.29	82.83
Duygusal Sıcaklık-Anne	1.20	0.31	0.29	3.92	0.000*	0.60	1.80
Aşırı Koruyuculuk-Anne	-0.17	0.24	-0.06	-0.71	0.480	-0.63	0.30
Reddecilik-Anne	-0.08	0.40	-0.02	-0.21	0.837	-0.86	0.70
Duygusal Sıcaklık-Baba	0.64	0.27	0.17	2.39	0.018*	0.11	1.17
Aşırı Koruyuculuk-Baba	-0.05	0.24	-0.02	-0.22	0.830	-0.53	0.42
Reddecilik-Baba	0.07	0.40	0.01	0.18	0.858	-0.72	0.87

$$R=.45 \quad R^2=.19 \quad F_{(6.383)}=16.14 \quad p=0.000^*$$

5. * $p<.05$; Not, GA: Güven Aralığı

Regresyon tablosuna ait sonuçlar incelendiğinde, regresyon modelinde zihin o aşırı koruyuculuk-anne, reddecilik-anne, aşırı koruyuculuk-baba reddecilik-baba bağımsız değişkenlerinin maneviyat düzeyi üzerinde anlamlı bir yordayıcılığı olmadığı görülmektedir. Bir diğer tarafta, duygusal sıcaklık-anne, duygusal sıcaklık-baba bağımsız değişkenleri maneviyat düzeyini yordamaktadır. R^2 değeri .19 olup, yordayıcıların sonuç değişkenindeki varyansın %19'unu açıkladığını görülmektedir ($F(6,383)=16.14$, $p<.001$). Bulguların sonucu olarak, duygusal sıcaklık-annenin maneviyat düzeyini pozitif yönde yordadığını ($\beta=.29$ $p<.05$), duygusal sıcaklık-babanın maneviyat düzeyini pozitif yönde yordadığını ($\beta=.17$ $p<.05$) göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya dair sonuçlara, tartışmalara ve bulgular üzerinden düzenlenen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Maneviyat Düzeyleri Değişkenleri Arasındaki Bulgulara İlişkin Değerlendirmeler

Duygusal Sıcaklık-Anne ile Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşkılık, Manevi Yaşantı, Anlam Arayışı, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı, Tabiatla Uyum değişkenleri arasında pozitif yönde, düşük ve orta düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bu durumda, ebeveyn tutumları alt boyutlarından anne duygusal sıcaklığı arttığında bireylerin maneviyat düzeylerinde de artış olduğu görülmektedir. Bağlanma teorisine göre çocuğun ilk bağlandığı kişi anne olup bu bağ güvenli bir şekilde gerçekleşirse çocuk sağlıklı bir psikolojik alt yapı ve kişilik geliştirir (Hayta, 2006, s. 32). Anne ile olan duygusal ve psikolojik bağın güvenli ve sağlam gelişmesi çocuğun kendini seven ve değer veren ve bu duyguları diğerlerine ve diğerleri ile ilişkisine yansıtabilen bir tutum geliştirmesini sağlar (Hayta, 2006, s. 34). Güvenli bağlanmanın sağladığı ilişkilerdeki güven ve içselleştirmenin, bireyin Tanrı ve dine olan bakış açısında da kolaylaştırıcı olduğu görülmektedir (Hayta, 2006, s. 57). Araştırmamızın bu sonucunda da anne ile duygusal sıcaklık arttıkça bireylerin maneviyat düzeylerinin yükseldiği sonucu da güvenli bağlanmanın dini inanç ve Tanrı algısındaki altyapısını destekler nitelikte gözükmektedir.

Aşırı Koruyuculuk-Anne ile Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşkılık, Anlam Arayışı, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı değişkenleri arasında negatif yönde, düşük seviyede anlamlı ilişki bulunmuşken, Aşırı Koruyuculuk-Anne ile Tabiatla Uyum değişkenleri arasında pozitif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlar göstermektedir ki öğrencilerin algıladıkları aşırı koruyucu anne tutumu arttıkça maneviyat ölçeği alt boyutlarından manevi başa çıkma, aşkılık, anlam arayışı, manevi hoşnutluk, bağlantı değişkenlerinde azalma olduğu görülmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki algılanan ebeveyn tutumlarında anne babanın aşırı korumacı, çocuğun birey olmasına izin vermeyen tutumları bireylerin maneviyat düzeylerini, bağlılık, hayatta bir anlam arama, yaşamdan doyum almalarını ve bireylerin manevi

başa çıkmalarındaki başarılarını düşürmektedir. Maneviyat ölçeğinin tabiatla uyum alt ölçeğinin ise aşırı koruyucu anne tutumu arttıkça arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bireylerin anne ile arasındaki olumsuz ilişki doğadaki arayışını arttırdığı düşünülmektedir. En temel ilgi ve sevgi nesnesi olan anneden beklediği doyum alamayan bireyin doğada bu arayışını sürdürdüğü söylenebilir.

Reddedicilik-Anne ile Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşkınlık, Manevi Yaşantı, Anlam Arayışı, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı değişkenleri arasında negatif yönde, düşük ve orta seviyede anlamlı ilişkiler bulunmuşken, Reddedicilik-Anne ile Tabiatla Uyum değişkenleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Bu sonuçlara göre öğrencilerin algıladıkları reddedici anne tutumu arttıkça maneviyat ölçeği alt boyutlarından manevi başa çıkma, aşkınlık, manevi yaşantı, anlam arayışı, manevi hoşnutluk, bağlantı değişkenlerinde azalma olduğu görülmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki algılanan ebeveyn tutumlarında anne babanın ilgisiz, çocuğu umursamaz tutumları bireylerin maneviyat düzeylerini, bağlılık, hayatta bir anlam arama, yaşamdan doyum almalarını düşürmektedir. Anne baba ile olan sağlıksız ilişki kişinin hayata, aşkına, kutsala bakışında da olumsuz bir yaklaşım oluşturmaktadır. Maneviyat ölçeğinin tabiatla uyum alt ölçeğinin ise reddedici anne tutumu arttıkça arttığı bulgusu gözlemlenmektedir. Bireylerin anne ile arasındaki olumsuz ilişki doğadaki arayışını arttırdığı düşünülmektedir. En temel ilgi ve sevgi nesnesi olan anneden beklediği doyum alamayan bireyin doğada bu arayışını sürdürdüğü söylenebilir.

Duygusal Sıcaklık-Baba ile Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşkınlık, Manevi Yaşantı, Anlam Arayışı, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı, Tabiatla Uyum değişkenleri arasında pozitif yönde, düşük ve orta seviyede anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bu durumda, ebeveyn tutumları alt boyutlarından baba duygusal sıcaklığı arttığında bireylerin maneviyat düzeylerinde de artış olduğu görülmektedir.

Aşırı Koruyuculuk-Baba ile Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşkınlık, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı değişkenleri arasında negatif yönde, düşük seviyede anlamlı ilişkiler bulunmuşken, Aşırı Koruyuculuk-Baba ile Tabiatla Uyum değişkenleri arasında pozitif yönde, düşük düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Bu sonuçlar göstermektedir ki öğrencilerin algıladıkları aşırı koruyucu baba tutumu arttıkça maneviyat ölçeği alt boyutlarından manevi başa çıkma, aşkınlık manevi hoşnutluk, bağlantı değişkenlerinde azalmalar olduğu görülmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki

algılanan ebeveyn tutumlarında anne babanın aşırı korumacı, çocuğun birey olmasına izin vermeyen tutumları bireylerin maneviyat düzeylerini, bağlılık, hayatta bir anlam arama, yaşamdan doyum almalarını ve bireylerin manevi başa çıkmalarındaki başarılarını düşürmektedir. Anne baba ile olan sağlıklı ilişki kişinin hayata, aşkına, kutsala bakışında da olumsuz bir yaklaşım oluşturmaktadır. Maneviyat ölçeğinin tabiatla uyum alt ölçeğinin ise aşırı koruyucu baba tutumu arttıkça arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bireylerin baba ile arasındaki olumsuz ilişki doğadaki arayışını arttırdığı düşünülmektedir. En temel ilgi ve sevgi nesnesi olan babadan beklediği doyum alamayan bireyin doğada bu arayışını sürdürdüğü söylenebilir.

Reddedicilik-Baba ile Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşkılık, Manevi Yaşantı, Anlam Arayışı, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı değişkenleri arasında negatif yönde, düşük ve orta düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuçlara göre öğrencilerin algıladıkları reddedici baba tutumu arttıkça maneviyat düzeylerinde ve maneviyat ölçeği alt boyutlarında, seviyeleri değişiklik gösterecek şekilde azalma olduğu görülmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki algılanan ebeveyn tutumlarında anne babanın ilgisiz, çocuğu umursamaz tutumları bireylerin maneviyat düzeylerini, bağlılık, hayatta bir anlam arama, yaşamdan doyum almalarını düşürmektedir. Anne baba ile olan sağlıklı ilişki kişinin hayata, aşkına, kutsala bakışında da olumsuz bir yaklaşım oluşturmaktadır.

Tüm bu sonuçlar incelendiğinde görülmektedir ki araştırmanın temel problemi olan “İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Tutumları ile Maneviyat Düzeyleri Arasında Bir İlişki Var Mıdır” sorusunun cevabı “İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Tutumları ile Maneviyat Düzeyleri Arasında Bir İlişki Vardır” şeklinde verilebilir. Literatürde algılanan ebeveyn tutumları ve maneviyat düzeyleri arasındaki ilişkiyi özel olarak inceleyen araştırmalar bulunmamakla birlikte çalışmamızın sonuçlarını destekler nitelikte bazı araştırma sonuçları mevcuttur. Mesela Kımtar’ın (2015, s. 32), ilgili-seven anne baba tutumları ile din ve dindarlık arasındaki ilişki üzerine yaptığı araştırmasında ailedeki ebeveyn tutumları ile din ve dindarlık arasında anlamlı bir ilişkiler bulunmuştur. Dinç’in (2007, s. 89) ergenlerde anne baba tutumları ve dini yönelim ilişkisi üzerine yaptığı araştırmada ise dini yönelim ve anne baba tutumları ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamasına rağmen ölçeklerin alt boyutları arasında yapılan karşılaştırmalarda anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Uysal’ın (2015, s. 11) belirli yaş grubundaki gençlerde

empati eğilimi, anne baba tutumu ve dindarlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında algılanan ebeveyn tutumlarına göre gençlerdeki dindarlık düzeyinin değiştiğine dair anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

5.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Maneviyat Düzeyleri Değişkenlerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Değerlendirmeler

T testinden elde edilen bulgulardan hareketle katılımcıların KAET-Ç ölçeğinin alt boyutlarında Aşırı Koruyuculuk-Anne, Duygusal Sıcaklık-Baba, Reddedicilik-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyet değişkeni bakımından değerlendirildiğinde, ölçeklerden elde edilen ortalama puanların arasında bir fark saptanmamıştır. Bununla birlikte katılımcıların Reddedicilik-Anne alt ölçeğinden ve Aşırı Koruyuculuk-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyet değişkeni üzerinden kıyaslandığı zaman, ölçeklerden alınan ortalama puanların arasında anlamlı seviyede bir farklılığın olduğu bulunmuştur. Gruplar arası ortalamalar kıyaslandığında kızlar, erkeklere kıyasla daha yüksek puan almıştır. Bu durum, kız çocuklarının anneleriyle olan yakın ilişkisel bağları ve babaları tarafından korunma ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda beklenebilen bir sonuçtur.

Literatürde Karlı'nın (2019, s. 65) araştırmasında kız öğrenciler için demokratik ebeveyn tutum ortalamalarının erkek öğrencilerin ortalamalarına göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Aktaş'ın (2011) ve Yücel'in (2013) yapmış olduğu çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bununla beraber Benakay (2021, s. 48), ergenler üzerinde anne baba tutumlarının belirli değişkenler açısından incelemesini yaptığı çalışmasında, anne baba tutumları ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Bu durumda farklı çalışmalarda farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir.

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşknlık, Manevi Yaşantı, Bağlantı alt ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyet değişkeni bakımından değerlendirildiğinde, ölçeklerden elde edilen ortalama puanlar arasında bir fark saptanmamıştır. Bununla birlikte Anlam Arayışı alt ölçeğinden ve Tabiatla Uyum alt ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyet değişkeni bakımından değerlendirildiğinde, ölçeklerden alınan ortalama puanların arasında anlamlı seviyede bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Gruplar arası ortalamalar kıyaslandığında kızlar erkeklere kıyasla daha yüksek puan almıştır. Bu sonuç göstermektedir ki maneviyatın insanın içsel

tatminindeki süreçlerinden olan anlam arayışı alt boyutu kızlarda daha fazla bulunmaktadır.

Ülkemizde kızların ve erkeklerin maneviyat düzeylerine odaklanan özel çalışmalar bulunmamakla birlikte dindarlık ve dini yönelimle ilgili yapılan bazı çalışmaların sonuçlarındaki cinsiyet değişkeniyle ilgili farklılaşmalara yer vermek gerekli görülmüştür. Bu sonucu destekler nitelikte Dinç'in (2007, s. 85) ergenlerde dini yönelimi çalıştığı araştırmasında da kızların erkeklere göre daha yoğun dini tutumlara sahip olma eğiliminde oldukları görülmüştür. Korkmaz'ın (2020, s. 437) genel dindarlık, dini inanç ve dini ibadet boyutlarında cinsiyet değişkenine göre farklılaşmayı incelediği araştırmasında incelenen boyutların her üçünde de kadınların daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşmıştır. Katılımcıların Manevi Hoşnutluk alt ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyet değişkeni üzerinden kıyaslandığında ölçeklerden alınan ortalama puanların arasında anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu saptanmıştır. Gruplar arası ortalamalar kıyaslandığında erkekler, kızlara kıyasla daha yüksek puan almıştır. Uysal (2003, s. 68) tarafından yapılan araştırmada bu sonucu destekler nitelikte, erkeklerin dindarlık düzeyi ortalamasının kadınlardan anlamlı düzeyde ve daha yüksek şekilde farklılaştığı görülmüştür.

5.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Maneviyat Düzeyleri Değişkenlerinin Sınıf Düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Değerlendirmeler

Katılımcıların Maneviyat Ölçeği ve alt ölçekleri ile Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar sınıf düzeyi değişkeni bakımından değerlendirildiğinde, ölçeklerden elde edilen ortalama puanlar arasında bir fark saptanmamıştır.

Literatür incelendiğinde öğrencilerin maneviyat düzeylerinin ölçüldüğü birçok araştırmada maneviyat ve dindarlık puanlarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir (Koç, 2003; Çoban, 2013; Öztürk, 2017; Kaya, 2020; Çakmak, 2021).

5.4. Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Maneviyat Düzeyleri Değişkenlerinin Ailenin Gelir düzeyi Değişkeni Açısından İncelenmesine İlişkin Değerlendirmeler

Katılımcıların Duygusal Sıcaklık-Anne, Aşırı Koruyuculuk-Anne, Reddedicilik-Anne, Aşırı Koruyuculuk-Baba, Reddedicilik-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanlar

ailenin gelir düzeyi değişkeni bakımından değerlendirildiğinde, ölçeklerden elde edilen ortalama puanlar arasında bir fark saptanmamıştır. Bununla birlikte Duygusal Sıcaklık-Baba alt ölçeğinden ($F(2).387)=3.15$, $p<0.05$) elde edilen puanları aylık gelir düzeyine göre kıyasladığımızda, ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Tukey testinden elde edilen sonuçlar incelendiğinde, yüksek gelir düzeyindekilerin aldığı puanların düşük gelir düzeyindekilere kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum göstermektedir ki yüksek gelirli ailelerde yaşanan refahlık, baba ve çocuk ilişkilerini anlamlı düzeyde ve pozitif yönde etkilemektedir.

Literatürde bu sonucu destekler şekilde gelir düzeyi arttıkça, ebeveynlerden algılanan duygusal sıcaklık düzeyinin arttığı görülmektedir (Yıldırım; 2018; Benakay, 2021).

Maneviyat Ölçeği, Manevi Başa Çıkma, Aşknlık, Manevi Hoşnutluk, Bağlantı, Tabiatla Uyum alt ölçeğinden aldıkları puanlar ailenin gelir düzeyi değişkeni bakımından değerlendirildiğinde, ölçeklerden elde edilen ortalama puanlar arasında bir fark saptanmamıştır. Manevi Yaşantı alt ölçeğinden ($F(2.387)=5.06$, $p<0.05$) elde edilen puanları aylık gelir düzeyine göre kıyasladığımızda, ortalamalar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, araştırmanın “Aile gelir düzeyine göre kişilerin maneviyat düzeylerinde anlamlı düzeyde farklılık vardır” şeklindeki hipotezini desteklemektedir. Tukey testinden elde edilen sonuçlar incelendiğinde, orta ve düşük geliri olanların aldığı puanların, yüksek geliri olanlara kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür. Ailelerin maddi refah seviyesinin yükselmesi, ailedeki manevi yaşantıların azalmasına sebep olmaktadır diyebileceğimiz bu sonuca göre orta ve düşük gelirli ailelerde manevi yaşantılara bağlılık daha da artmaktadır. Anlam Arayışı alt ölçeğinden ($F(2.387)=3.74$, $p<0.05$) elde edilen puanları aylık gelir düzeyine göre değerlendirdiğimizde, ortalamalar arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Games-Howell testinden elde edilen sonuçlar incelendiğinde, düşük geliri olanların aldığı puanlar, yüksek geliri olanlara kıyasla daha fazladır. Bu da geçim sıkıntısı, maddi zorluklar gibi olumsuz tecrübelerin, anlam arayışı ve manevi desteklerle bireylerde maneviyatın içsel bir referans olma özelliğinden kaynaklanabilmektedir.

Literatür incelendiğinde, araştırmanın sonucunu destekler şekilde gelir düzeyinin maneviyatın alt ölçeklerinde anlamlı farklılaşmalar bulunmuştur. Altaş'ın (2020, s. 66) çalışmasında, gelir düzeyi arttıkça maneviyat düzeylerinde azalma olduğu görülmüştür. Tosyalıoğlu'nun (2021, s. 86) çalışmasında ise farklı bir sonuç olarak,

öğrencilerin gelir durumları ile maneviyatları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

5.5. Sonuç ve Öneriler

Maneviyat insanın içsel tecrübelerini, ruhsal yaşantılarını, yücelik ve aşkınlıkla ilgili durumları içermektedir. İnançlı bireylerde manevi durumların yansıması dini inanışların beslenmesiyle meydana çıkar. Maneviyat ve din aslında iç içe girişik bir ilişkiye sahiptir. İnançların ortaya çıkardığı içsel tecrübeler ve ruhsal yaşantılar kişinin maneviyatını besler. Manevi doygunluk da kişinin dini ritüellerini ve yaşantılarını derinleştirir (Düzgüner, 2013).

Bireyin ilk eğitimi ailede anne baba tarafından verilmektedir. Bu eğitimde anne babanın tutumları bireyin algısında yönlendirici ve biçimlendirici olabilmektedir. Doğumla beraber gelişen bütün bir insan yapıları gibi maneviyat sistemi de bireyin çevresinden, ailesinden öğrendiklerinden etkilenecek gelişimini sürdürmektedir. Aynı şekilde bireyin din algısı da anne baba tutumları ile şekillenmektedir (Dönmezer, 1999).

Uzun bir süre din ile aynı anlamda veya dinin bir parçası olarak kabul görmüş ve kullanılmış olan maneviyat kavramı günümüzde özerkliğini ele almış durumdadır. Literatürde, hala din ile bağlantılı olarak kullanılsa da dinden çok daha farklı boyutlarının olduğu ve herhangi bir dini inancı olmadığını söyleyen insanların bile manevi tecrübeler yaşadığı aşikârdır. Bir grup düşünürün açıkladığı (Baştürk, 2022) ve bizim de kabul ettiğimiz şekilde maneviyat aşkı, kutsala olan ilgi ve anlam arayışıyla bağlantılı olarak insanın doğuştan içinde bulunan bir yapıdır. Bununla birlikte bütün öğretiler gibi maneviyat anlayışı da bireyin içinde dünyaya geldiği aile, sosyal çevre ve toplumsal kültür ile şekil alır. Araştırmamızın da ortaya çıkardığı bir sonuç olarak, algılanan anne baba tutumları ile bireylerin maneviyat düzeyleri pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Bu demek oluyor ki bireylerin algıladıkları anne baba tutumlarının olumlu ve işlevsel şekilde, demokratik, duygusal sıcaklık, hoşgörü içerisinde şekillenmesi, bireyin maneviyat düzeyini arttırırken, anne babanın aşırı koruyucu, baskıcı, reddedici tutumları ise maneviyat düzeyini azaltmaktadır.

Bu noktada ailelere verilebilecek en önemli öneri anne ve babanın kendi tutum ve davranışları üzerinde olumlu ve işlevsel bir dönüşümde bulunmaları ve bu konudaki gerekli eğitimleri almalarıdır. İkinci öneri ise çocuk yetiştirirken demokratik, duygusal

sıcaklık ve hoşgörü ile çocuklara din ve maneviyat eğitimlerini vermeleridir. Çocuk yetiştirmede kullanılacak reddedici, baskılayıcı, çocuğun özerkliğini ihlal edecek şekilde aşırı koruyucu tutumlardan ise uzak durmalarıdır.

Literatür için verilebilecek önerilerin başında algılanan ebeveyn tutumları ile maneviyat değişkenlerinin, farklı değişkenleri de kapsayacak şekilde, farklı örneklem grupları içinde araştırılmasıdır. Böylece sonuçlar karşılaştırılarak literatüre katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Adam, H. (2009). Çocuk Eğitiminde Yaygın Anne-Baba Tutumları. S. Doğan (ed.), *Ailede Sevgi Eğitimi* (ss. 200-208). İstanbul: Selis.
- Akbolat, A. (2022). *Kronik hastalarda iyi oluş ve maneviyat: nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Akkuş, Z. (2015). *Ergenler psikolojik dayanıklılığın özgüven ve anne baba tutumları ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Altaş, H. (2020). *Palyatif bakım hasta yakınlarının maneviyat düzeylerinin ölüme karşı tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Altıntaş, T. (2019). *Algılanan ebeveyn tutumlarının koşullu öz-değerdeki rolü ve depresyon ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). YakınDoğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Arslan, H. (2009). Dini Tutumların Oluşum, Gelişim ve Değişimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(1): 77-96.
- Atalay, A. (2010). *Akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalmanın cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, anne-baba tutumları, arkadaş ilişkileri ve benlik saygısı ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- Aygün, N. (2021). *Algılanan ebeveyn tutumları ile ergenlerin gelecek beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Biruni Üniversitesi, İstanbul.

- Ayten, A., & apcıoğlu, İ. (2013). *Din ve Maneviyat Psikolojisi Yeni Yaklaşımlar ve Uygulama Alanları*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Baş, S. (2016). Maneviyatı Dindarlıktan Ayırmak: Hilomorfik Bir Bakış Açısı. *Tasavvuf İlimi ve Akademik Araştırma Dergisi*, 37, 73-113.
- Baştürk, H. (2022). *Çocukta maneviyat ve Allah tasavvurunun gelişiminin incelenmesi: child faith örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Bedir, G. (2021). *Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin algılanan anne baba tutumları ile okula bağlanma düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Benakay, E. E. (2021). *Ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumu ile öfke kontrolü arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Bilge, M. (2019). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyinin anne baba tutumları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Biricik, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinde algılanan anne baba tutumları ile uyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Budak, S. (2000). Ruh Sağlığı Maddesi. *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cengiz, D. E. (2021). *Veganların maneviyat anlayışları üzerine nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Cesur, N. (2021). *Hemodiyaliz hastalarında travma sonrası büyüme, din ve maneviyat: karşılıklı ilişki üzerine nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Cürebal, F., & Çetin Özben, G. (2012). *Anne-baba, veli aile eğitimi ve rehberliği 0-18 yaş grubu gelişim rehberi*. İstanbul: Kadıköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.

- Çakmak, Z. (2021). *Ergenlerde maneviyat, sosyal medya bağımlılığı ve değerler arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Çayır, H. A. (2021). *Yaşlı hastalara bakım veren hemşirelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin algıları ile yaşam doyumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Çetin, İ. (2017). *Anadolu imam hatip liselerinde öğrenim gören öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Çiftci, Z. (2018). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ve flört kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Çoban, R. (2013). *Lise öğrencilerinde dindarlık ve sanal bağımlılık arasındaki ilişki üzerine bir araştırma (Burdur Gölhisar Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Çoğalan, D. A. (2019). *Lise öğrencilerinin kariyer gelişiminde aile etkisi ve algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi, Ordu.
- Demir, V. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynlerinin uyguladıkları anne-baba tutumları ile bilim öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Demiroğlu, B. (2021). *Yetişkinlerin maneviyat ve sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Demiröz, H. (2021). *Ergenlerde çoklu zeka, dindarlık ve maneviyat ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Dereli, E. (2020). *Lise öğrencilerinde benlik saygısı, mükemmelliyetçilik, anne baba tutumları, kaygı ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.

- Dinç, A. (2007). *Ergenlerde anne-baba tutumları ve dini yönelim* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dirik, G., Yorulmaz, O., & Karancı, A. N. (2015). Çocukluk Dönemi Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26: 123-130.
- Doğan, T. (2004). *Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Doğdu, D. (2021). *6., 7. ve 8. Sınıf çocuklarının özgüven düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Dortluoğlu, Ç. T. (2009). *7-10 Yaş arasındaki hafif düzeyde zeka geriliği olan çocuklarda sözel zeka, anne-baba tutumları ve davranışsal dinamikler arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dursun, N. (2019). *Evli ve bekar bireylerin yaşamın anlamı ve maneviyat düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Düzgüner, S. (2013). *Maneviyat algısı ve diğerkamılıkla ilişkisi (kan bağışi örneğinde türkiye ve amerika karşılaştırmalı nitel bir araştırma)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Ekici, D. (2017). *Üniversite öğrencilerinde narsistik kişilik eğilimlerinin öznel iyi oluş ve algılanan anne baba tutumları açısından yordanması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Eren, M. (2018). *Disiplin cezası alan ve almayan lise öğrencilerinin saldırganlık empati becerisi ve anne-baba tutumları açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Erol, E. T. (2019). *Anne- baba tutumları ile 5-10 yaş grubu çocukların davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

- Ersen, H. G. (2010). *Suç işlemiş kadınların sosyodemografik özellikleri, anne-baba tutumları ve öfke ifade biçimlerinin değerlendirilmesi (tıpta uzmanlık)*. İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Has. Eğt. ve Arş. Hastanesi, İstanbul.
- Ersoy, E. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (istanbul fatih ilçesi örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Erşahin, K. (2019). *Anne-baba tutumları ile 5-7 yaş çocukların bilişsel işlemler performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, İstanbul.
- Geniş, Ç. (2020). *Adölesan dönemde dijital oyun bağımlılığı, sosyal kaygı ve anne-baba tutumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gökkaya, M. (2016). *Bir grup üniversite öğrencisinde sosyal kaygı, depresyon ve anne-baba tutumları ile mükemmelliyetçilik eğilimleri ve üniversiteye uyum arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Gökmenoğlu, E. (2011). *Üniversite öğrencilerinin utangaçlık düzeyleri ile algıladıkları anne-baba tutumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Gürbüz, A. C. (2021). *Üniversite öğrencilerinin yeme tutumları ile anne-baba tutumları ve depresyon arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Gürler, A. (2017). *Ergenlerde anne baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi: başakşehir örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Hahs-Vaughn, D. L. and Lomax, R. G. (2020). *Statistical Concepts - A First Course*. New York: Routledge.
- Hayta, A. (2006). Anneden Allah'a: Bağlanma Teorisi ve İslam'da Allah Tasavvuru. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(12): 29-63.

- Karlı, N. (2019). *Lise öğrencilerinin anne baba tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Kasapoğlu, F. (2017). Psikolojik Danışma Süreci ve Maneviyat: Bir Bütünleştirme Arayışı. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(19): 141-157.
- Kaya, A., Bozaslan, H., & Genç, G. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18: 208-225.
- Kaya, T. (2020). *Ergenlerde saldırganlık ve dindarlık ilişkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kendir, M. E. (2016). *Bir grup yetişkinin evlilik doyumları ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Keskin, G. (2021). *Anne baba tutumları ve farklı aile tutumlarına sahip 4-6 yaş çocuklarının resimlerine yansıyan aile özelliklerinin analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıç, F. (2019). *Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarında psikolojik sermaye algısı, iş doyumu ve maneviyat arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıç, G. (2005). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde atılganlık düzeylerinin sosyal kaygı ve anne-baba tutumları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kılınçer, H. (2021). *Maneviyat yönelimli aile danışmanlığı: yaşantısal aile danışmanlığı çerçevesinde bir model önerisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kıymter, N. (2015). İlgili-Seven Anne-Baba Tutumları ile Din ve Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 18(46):, 9-44.

- Kıraç, F. (2013). *Eşcinsellikle ilgili dini-psikolojik algılar ve maneviyat* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Koç, B. (2003). *Ergenlikte benlik gelişimi ve din ilişkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Korkmaz, S. (2020). Cinsiyete Göre Dindarlık: Bir Meta-Analiz Çalışması. *Bilimname*, 2020(43): 437-460.
- Korkulu, A. (2019). *Anne baba tutumunun eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Köksal, B. (2016). *Özel bir okulda okuyan 2-6 yaş arasındaki çocukların saldırganlık düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Kömürcü, C. (2020). *Diyaliz hastaları ve bakım verenlerinde stresle baş etme stratejileri, sosyal destek ve maneviyat algısının travma sonrası büyümeye etkisinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Aile. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 13(74): 35-42.
- Kulaksızoğlu, A. (2022). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuru, D. (2018). *Anne-Babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon belirtilerinin anne-baba tutumları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Maraş, Z. Ş. (2018). *Üniversite öğrencilerinin meslek seçimlerinin ve geleceğe yönelik tutumlarının algılanan anne-baba tutumları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Mirza, G. A. (2014). *Yeni dinselleşme eğilimleri ve maneviyat arayışları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Okyay, N. (2008). *Hemşirelerin maneviyat ve manevi bakıma ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

- Örgün, S. K. (2000). *Anne baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özasma, H. İ. (2021). *Eşler arası iletişim ve maneviyat* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, E., & Yalçın, H. (2021). Anne-baba tutumlarının ergenlerdeki depresyon, anksiyete ve stres düzeylerine etkisi. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (7): 229-248.
- Özdemir, K. (2019). *Okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarının davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Sadı, G. (2018). *5-8 Yaş çocukların sosyal uyum becerilerinin yordayıcısı olarak anne baba tutumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Salgançak, L. (2021). *Lise öğrencilerinde, anne- baba tutumları, benlik saygısı ve problem çözme yeterliliği üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Sayar, K. (2022). *Ruh Hali*. İstanbul: Kapı.
- Selam, G. (2018). *20-35 Yaş arası kadınlardaki cinsel mitler ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Serdar, S. G. (2021). *Yetişkinlerde algılanan farklı anne baba tutumları ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Şahin, E. (2015). *Ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiye benlik saygısı düzeylerinin etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.

- Şahin, R. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile öğrenme stilleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Şalcı, O., Sağlam, C., & Derici, S. (2018). Türkiye'de Yapılan Anne-Baba Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Yönelik Lisansüstü Çalışmaların İncelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 78-87.
- Şirin, T. (2018). Maneviyat Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(18):, 1283-1309.
- Tarhan, D. (2014). *Özgül öğrenme güçlüğü olan ve olmayan çocuklarda anne-baba tutumları ve bazı değişkenlere göre öz-kavramı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Taşan, N. (2020). *Kanser hastalarında maneviyat ve umutsuzluk arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- TDK. (2023, Nisan 24). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tezel Şahin, F., & Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3): 395-414.
- Tosyalıoğlu, M. B. (2021). *Üniversite öğrencilerinde maneviyat ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ulu, M. (2015). Din ve Maneviyatın Kavramlaştırılması ve Ölçülmesindeki Gelişmeler. *Bilimname*, (28): 343-368.
- Ulu, M. (2016). İnanç Gelişim Teorisi: İnanç Aşamaları. *Bilimname*, 2016(1): 139-156.
- Uysal, V. (2016). Gençlerde Empati Eğilimi, Anne-Baba Tutumları ve Dindarlık. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016(42): 7-40.

- Uzunel, A. (2016). *Lise öğrencilerinin anne-baba tutumları ile mükemmelliyetçi öz-sunum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kocaeli ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Vatansever, N. (1999). *Göçmen olan ve olmayan ailelerin 10-12 yaş grubundaki çocuklarının anne-baba tutumları ve depresyon düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yapıcı, A., & Koçak, A. (2017). Türkiye'de Ruh Sağlığı, Maneviyat ve Dindarlık: Meta Analitik Bir Değerlendirme. H. Hökelekli içinde, *Din, Değerler ve Sağlık* (s. 65-116). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Yavuzer, H. (1990). *Yaygın Ana Baba Tutumları*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2010). Yaygın Anne Baba Tutumları. H. Yavuzer, Ö. Köknel, A. Kulaksızoğlu, H. Ayhan, A. Dodurgalı, & H. Ekşi içinde, *Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları* (s. 13-39). İstanbul: Timaş.
- Yavuzer, H. (2018). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2021a). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2021b). *Çocuğun İlk 6 Yılı*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2021c). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2021d). *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2022). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Yeşilyurt, N. (2017). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile otomatik düşünceleri ve stresle baş etme tarzları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, S. (2018). *13-18 Yaşlar arası meslek liseli ergenlerde tanrı algısı üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Yıldırım, S. Y. (2015). *Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının yordayıcıları olarak anne-baba tutumları ve duygusal zeka* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Yıldız, A. (2013). *Anne baba tutumları ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, M. T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları (self-compassion) ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yılmaz, N. (2020). *Aile içi roller, bağlar ve maneviyat* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, Y. (2020). *5-6 Yaş grubu çocuklarının sahip oldukları öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Zembilci, S. (2017). *Alternatif maneviyat arayışları: siber maneviyat örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

EKLER

EK 1. İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Valilik İzinleri

İZU Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 27.04.2022 - 9226

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

GÜNLÜDÜR

Sayı : E-59090411-44-48389382
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Yüstra Nur AYTAR)

22.04.2022

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.02.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Valilik Makamının 22.04.2022 tarihli ve 48359661 sayılı oluru.

Valilik Makamının Anket ve Araştırma İzni konulu ilgi (b) oluru ve kullanılması uygun görülen ölçme araçlarının Müdürlüğümüzce mühürlenmiş örnekleri ekte gönderilmiştir.

İlgi (a) genelgenin 28. maddesinde; "Araştırma uygulama izni alan kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve araştırmacılar tamamladıkları bilimsel araştırma ile ilgili sonuç raporlarını, izni aldıkları ilgili birime çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde göndereceklerdir." ifadesi yer almaktadır.

Olur gereğince işlem yapılması ve araştırma sonuç raporunun ekte sunulan örneğe göre Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesine gönderilmesi hususlarında gereğini arz ederim.

Abdurrahman ENSARİ
İl Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

Ek:
1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
2- Rapor Örneği
3- Ölçekler

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden **e4d2-3d88-3b36-a0f2-e472** kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-48359661

22/04/2022

Konu : Anket ve Araştırma İzni (Yürsa Nur AYTAR)

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinin bilinmeyen tarihli ve 25703 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 20.04.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları İle Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : İstanbul
Araştırma Yapılacak Kişiler : Resmi İmam-Hatip Anadolu Lisesi Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
22/04/2022
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

- 1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (5 Sayfa)
- 2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi için : Aykut ÇELİK
E-posta : stratjigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden **3a14-4d62-324a-afbe-f32f** kodu ile teyit edilebilir.

EK 2. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Sizi, Yüstra Nur AYTAR tarafından yürütülen “İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ile Maneviyat Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı, imam-hatip lisesi öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ile maneviyat düzeyleri arasında anlamlı herhangi bir ilişkinin olma veya olmama durumunun araştırılmasıdır. Araştırmada sizden tahminen 30 dk ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**. Araştırmada Kişisel veri toplanacağından **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu** ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız, araştırmacıya şimdi sorabilir veya ... e-posta adresi ve ... numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güvence verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının Adı-Soyadı:

İmzası:

EK 3. Kişisel Bilgi Formu

KATILIMCININ OKULU: KARTAL ANADOLU AİHL
KARTAL MEHMET AKİF ERSOY ANADOLU AİHL
KATILIMCININ CİNSİYETİ: ERKEK
KIZ
KATILIMCININ EKONOMİK DURUMU: DÜŞÜK GELİR (≤ 10.000 TL)
ORTA GELİR (10.000 – 20.000 TL)
YÜKSEK GELİR (≥ 20.000 TL)
KATILIMCININ SINIF DÜZEYİ: 9 (LİSE 1)
10 (LİSE 2)
11 (LİSE 3)
12 (LİSE 4)

EK 4. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği/Çocuk Formu (KAET/Ç)

Aşağıda çocukluğunuz ile ilgili bazı ifadeler yer almaktadır.

Anketi doldurmadan önce aşağıdaki yönergeyi lütfen dikkatle okuyunuz:

1. Anketi doldururken, anne ve babanızın size karşı olan davranışlarını nasıl algıladığınızı hatırlamaya çalışmanız gerekmektedir. Anne ve babanızın çocukken size karşı davranışlarını tam olarak hatırlamak bazen zor olsa da her birimizin çocukluğumuzda anne ve babamızın kullandıkları prensiplere ilişkin bazı anılarımız vardır.

2. Her bir soru için anne ve babanızın size karşı davranışlarına uygun seçeneği yuvarlak içine alın. Her soruyu dikkatlice okuyun ve muhtemel cevaplardan hangisinin sizin için uygun cevap olduğuna karar verin. Soruları anne ve babanız için ayrı ayrı cevaplayın.

Örneğin;

Anne ve babam bana iyi davranırlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

2. Anne ve babam beni överlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

4. Anne ve babam, bana hak ettiğimden daha çok fiziksel ceza verirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

5. Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığımın hesabını vermek zorundaydım.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

EK 5. Maneviyat Ölçeği

Elinizdeki ölçek, bireyin maneviyatının farklı boyutlarını ölçmek üzere hazırlanmıştır. Ölçekte 27 adet soru bulunmaktadır. Her bir ifadeyi okuduktan sonra, kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin numarasını işaretleyiniz. Lütfen her ifadeye mutlaka tek yanıt veriniz ve kesinlikle boş bırakmayınız. Katkılarınız için teşekkür ederiz. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederiz.

(1) Bana Hiç Uygun Değil	(2) Bana Uygun Değil	(3) Bana Biraz Uygun	(4) Bana Oldukça Uygun	(5) Bana Tamamen Uygun
-----------------------------	-------------------------	-------------------------	------------------------------	------------------------------

1. Allah'ın beni sevdiğini hissediyorum
2. Bir sorunla karşılaştığımda dua ederim
3. Dini etkinliklere katılırım
4. Dua ettiğimde Allah'a kendimi yakın hissedirim
5. Enerjisine inandığım şeyleri üzerimde taşıırım
6. Hayata dair bir hoşnutluk duygusu hissediyorum
7. Hayata gelmemin bir amacı olduğuna inanırım
8. Hayatımda büyük bir boşluk varmış gibi hissediyorum *
9. Maneviyatım bana güç verir.
10. Yediğim şeylerin enerjisinin beni etkilediğine inanıyorum

ÖZGEÇMİŞ

Yüstra Nur AYTAR

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü, 2023, İstanbul

Lisans: Sakarya Üniversitesi İlahiyat Bölümü, 2018, Sakarya

B. MESLEKİ DENEYİM

2018-2019 Selçuk Eraydın Anadolu İmam-Hatip Ortaokulu – Meslek Dersleri Öğretmeni

2022 Nurlu Ufuklar Kuran Kursu (4-6) Yaş – Yardımcı Öğretmenlik

C. EĞİTİM SERTİFİKALARI

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi, Enneagram Eğitimi – Temel Seviye

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Çocuklarda Manevi Destek Eğitimi

İstanbul Gedik Üniversitesi, Yaşam Koçluğu Eğitimi Sertifika Programı

İstanbul Gedik Üniversitesi, Aile Danışmanlığı Eğitimi